

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет економіки та управління
Кафедра економіки підприємств і корпорацій

ПУНЬ Олег Ігорович

Діагностика фінансової стійкості підприємства /
Diagnosis of enterprise financial stability

спеціальність: 8.03050401 - Економіка підприємства
магістерська програма - Економіка і управління підприємством

Магістерська робота

Виконав студент групи ЕППм-21
О. І. Пунь

Науковий керівник:
к.е.н. П. С. Бабій

Магістерську роботу допущено
до захисту:

"2" 05 2017р.

Завідувач кафедри

В. І. Гринчуцький

ТЕРНОПІЛЬ - 2017

РЕЗЮМЕ

Дипломна робота містить 101 сторінку, 19 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел із 81 найменування, 4 додатки.

Метою магістерської дипломної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо діагностики фінансової стійкості підприємства.

Об'єктом дослідження є концепція фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за сучасних умов розвитку ринкової економіки в Україні.

Предметом дослідження є методики та моделі оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Одержані висновки та їх новизна: полягають в обґрунтуванні теоретичних, методичних та практичних засад підвищення фінансової стійкості молокопереробних підприємств на основі своєчасного та ретельного проведення діагностики фінансової стабільності.

Ключові слова: фінансова стійкість, абсолютні та відносні показники, ліквідність, рентабельність, ринок молока та молочної продукції, молокопереробне підприємство, оцінка платоспроможності, баланс, фінансова звітність.

RESUME

Thesis contains 101 pages, 19 tables, 6 figures, list of references with 81 titles, 4 applications.

The master's thesis is a scientific substantiation of theoretical positions and develop practical recommendations on the diagnosis of enterprise financial stability.

Object is the concept of financial stability PJSC «Ternopil dairy factory» in the current conditions of the market economy in Ukraine.

The subject of research study is methods and models of evaluation of enterprise financial stability.

The resulting conclusions and innovation: is a substantiation of theoretical, methodological and practical principles of increasing the financial stability of dairy enterprises based on timely and thorough diagnosis financial stability.

Keywords: financial stability, absolute and relative indexes, liquidity, profitability, milk products market, dairy plants, the assessment of solvency, balance, financial statements.

АНОТАЦІЯ

Пунь О.І. Діагностика фінансової стійкості підприємства. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю «Економіка підприємства» магістерської програми «Економіка і управління підприємством» факультету економіки та управління Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль, 2017.

У роботі розглянуто теоретико-методологічні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства, проведено її діагностику, запропоновано шляхи підвищення фінансової стійкості.

Робота пройшла апробацію на ПрАТ «Тернопільський молокозавод», одержано підтвердження практичного впровадження окремих її положень.

ANNOTATION

Pun O.I. Diagnosis of enterprise financial stability. – Manuscript.

Research on obtaining educational degree «master» specialty «Business Economics» Master's program «Economics and Enterprise Management» of the Faculty of Economics and Management of Ternopil National Economic University. – Ternopil, 2017.

In work theoretical-methodological approaches are considered to determination of financial stability of enterprise, held its diagnosis, offered the ways of increasing financial stability.

Work passed approbation on PJSC «Ternopil dairy factory», confirmation of practical introduction of separate its positions is got.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ.....	5
1.1. Сутність і значення фінансової стійкості	5
1.2. Система показників, методи та прийоми аналізу фінансової стійкості підприємства.....	13
1.3. Основні чинники впливу на фінансову стійкість підприємства	19
Висновок до розділу I	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»	28
2.1. Загальна характеристика ПрАТ «Тернопільський молокозавод».....	28
2.2. Структурно-динамічний аналіз абсолютних показників фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод».....	37
2.3. Діагностика відносних показників та оцінка фінансової стійкості досліджуваного підприємства.....	49
Висновок до розділу II	66
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	67
3.1. Дослідження факторів підвищення фінансової стійкості підприємства.	67
3.2. Прогнозування фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод».....	74
3.3. Напрямки покращення фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод».....	81
Висновок до розділу III	88
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Досліджуючи поняття фінансової стійкості слід зауважити, що це такий стан фінансових ресурсів підприємства, при якому воно вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-господарської діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення. Фінансова стійкість тісно пов'язана з перспективною платоспроможністю. Аналіз фінансової стійкості дозволяє визначити фінансові можливості підприємства [9, с.51]. Саме тому своєчасне виявлення недоліків діяльності підприємства і попередження його банкрутства є важливим аспектом діяльності кожного підприємства і підтверджує доцільність подальших досліджень в цьому напрямку.

Актуальність теми обумовлена тим, що діагностика фінансового стану сприяє знаходженню «болючих точок» у діяльності підприємства і, шляхом ефективного використання фінансових ресурсів, досягненню максимально можливих результатів його діяльності. Аналіз фінансового стану покликаний знайти резерви підвищення ефективності роботи підприємства і збільшення його конкурентоспроможності. Виникає запитання, чи є діяльність підприємств, особливо вітчизняних, ефективною, чи залежить вона від того, наскільки адекватно вони реагують на постійно змінюване ринкове середовище? Зберегти позиції в ринковому середовищі, що швидко змінюється, підприємства можуть лише за умови ефективного управління, основною функцією якого є комплексний фінансовий аналіз їх господарської діяльності. Забезпечення фінансової стійкості підприємства та його стабільного розвитку є однією з важливих складових фінансового аналізу та функцій управління.

Об'єкт дослідження: концепція фінансової стійкості підприємства за сучасних умов розвитку ринкової економіки в Україні.

Предмет дослідження: методики та моделі оцінювання фінансової стійкості підприємства.

Суб'єктом дослідження є ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Метою дослідження даної роботи є підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю промислового підприємства.

Основними завданнями даної роботи є:

Дослідження теоретичних та практичних аспектів управління фінансовою стійкістю підприємства.

Аналіз загально-економічних показників та виробничої діяльності підприємства.

Діагностика фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Розробка шляхів удосконалення фінансової стійкості підприємства.

Методи дослідження: загальнонаукові методи, спеціальні методи фінансового аналізу, економіко-математичні методи, балансові методи, аналітичні та статистичні методи.

Теоретичне значення роботи полягає у обґрунтуванні використання комплексного методу діагностики і оцінки фінансової стійкості підприємства.

Практичне значення дослідження даної теми та результати цієї роботи дозволять виявити «вузькі» місця в діяльності досліджуваного підприємства і дадуть змогу розробити заходи щодо її покращення.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 101 сторінку комп'ютерного тексту. Робота містить 19 таблиць, 6 рисунків, 25 формул, 4 додатки, список використаних джерел включає 81 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

1.1. СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Для оцінки фінансового стану підприємства використовують фінансові коефіцієнти. Різні методика мають різний набір фінансових коефіцієнтів. Методика визначення фінансового стану запропонована Гінзбургом А.І. виокремлює коефіцієнти ліквідності і платоспроможності, структури поточних активів, фінансової стійкості, ділової активності і коефіцієнти рентабельності. Ізмайлова К.В. пропонує крім вище перерахованих коефіцієнтів, оцінити позицію підприємства на ринку цінних паперів.

Фінансовий стан підприємств можна оцінювати з точки зору його короткострокової і довгострокової перспектив. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто спроможність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями [12, с.82].

На думку К.В.Ізмайлової «однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є фінансова стійкість» [32, с.83].

Дослідження дефініцій фінансової стійкості, наявних в економічній літературі, дає підстави для висновків, що більшість з них має суттєві недоліки для відтворення суті фінансової стійкості підприємств.

Визначення, надане у Великому економічному словнику під редакцією А.Н.Азріліяна, на нашу думку, не є досить чітким, оскільки по-різному може трактуватись як поняття збалансованості фінансів (адже тлумачення категорії фінансів є також досить дискусійним), так і не визначено, що є необхідними резервами.

Г.Б.Поляк дещо обмежено трактує економічну сутність фінансової стійкості, зводячи її до забезпеченості запасів і витрат підприємства джерелами формування.

Щодо визначення фінансової стійкості І.Т.Балабановим, то, на нашу думку, наявність формування активів за рахунок позиченого капіталу в певних межах є об'єктивним явищем і не обов'язково свідчить про відсутність фінансової стійкості у господарюючого суб'єкта.

У визначенні Е.А.Уткіна поняття фінансової стійкості більш змістовне, оскільки, на думку економіста, фінансова стійкість передбачає платоспроможність, рентабельність, відсутність (або низьку) ймовірність банкрутства.

Комплексно досліджено умови, ознаки та критерії фінансової стійкості в працях російських економістів В.М.Родіонової та М.О.Федотової. Визначення фінансової стійкості є досить містким та змістовним, проте має той недолік, що економісти відокремлюють поняття платоспроможності та кредитоспроможності, чого, на нашу думку, не слід робити, оскільки кредитоспроможність включає в себе платоспроможність.

Висока кредитоспроможність передбачає також високу ліквідність балансу, високу рентабельність і високу платоспроможність, чого не можна зрозуміти з визначення фінансової стійкості О.С.Стоянової як збігу чотирьох сприятливих характеристик фінансово-господарського положення підприємства: високої платоспроможності; високої ліквідності балансу; високої кредитоспроможності; високої рентабельності [36, с.394].

Слід зазначити, що більшість економістів ототожнюють поняття «фінансовий стан» та «фінансова стійкість», але фінансова стійкість в цьому випадку розуміється ними як стійкий, або позитивний фінансовий стан. Саме так визначає фінансову стійкість М.Я.Коробов. В якості критерію фінансової стійкості економістом обрано прибутковість. На нашу думку, помилковим є твердження М.Я.Коробова стосовно того, що «ознакою фінансової стійкості... є постійне зростання валюти балансу» [29, с.355]. М.Я.Коробов пропонує аналізувати фактори, що призвели до зменшення валюти балансу. Вважаємо за доцільне проводити також аналіз факторів, що призводять до його збільшення: якщо в результаті дослідження стає очевидним, що зростання підсумку балансу

відбулося за рахунок, з одного боку, залучення додаткових кредитів та збільшення простроченої заборгованості, а з другого, за рахунок зростання неліквідних оборотних активів та застарілих основних засобів, то такі зміни навряд чи є ознакою фінансової стійкості.

Ми повністю погоджуємось з визначенням сутності фінансового стану, надане Г.В.Савицькою, яка зазначає, що «фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику» [16, с.69]. Ми не погоджуємось з трактуванням фінансової стійкості деякими вітчизняними та російськими економістами як тільки оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, та віднесенням до групи показників фінансової стійкості виключно коефіцієнтів, які характеризують структуру джерел коштів та фінансову незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів [9, с.74]. Такий підхід також є досить поширеним в зарубіжних країнах і використовується в більшості закордонних методик [19, с.257]. Вважаємо, що показники, які відображають структуру капіталу, є досить важливими при аналізі фінансової стійкості, проте характеристика фінансового стану не буде повною, якщо ми не розглядатимемо, куди вкладено залучені кошти, яка структура вкладень з позиції довгострокової перспективи тощо [3, с.277].

Важливими показниками для діагностики фінансового стану є аналіз показників фінансової стійкості.

Як відомо фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, при якому воно вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-господарської діяльності, а також затрати на його розширення і оновлення. Фінансова стійкість тісно пов'язана з перспективною платоспроможністю. Аналіз фінансової стійкості дозволяє визначити фінансові можливості підприємства [9, с.51].

Однією з найбільш актуальних тем у більшості вітчизняних українських підприємств є проблема оцінки і забезпечення їх фінансової стійкості. Під фінансовою стійкістю розуміють здатність організації стабільно функціонувати, одержуючи достатній для відтворення та розвитку прибуток, своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання по платежах. В практичній діяльності підприємства стикаються з труднощами у визначенні механізму, який забезпечував би поряд з утриманням фінансової рівноваги досягнення поставлених цілей.

В умовах ринкової економіки перед підприємствами стоїть завдання самостійного планування, контролю, оцінки та аналізу своєї діяльності. Одними з найважливіших характеристик фінансово-економічної діяльності підприємства є платоспроможність і фінансова стійкість. Якщо підприємство фінансово стійке, платоспроможне, то воно має переваги перед іншими підприємствами того ж профілю в залученні інвестицій, в отриманні кредитів, у виборі постачальників і підборі кваліфікованих кадрів. Крім того, таке підприємство не вступає в конфлікт з державою і законодавством по перерахуванню податків і неподаткових платежів, по виплаті заробітної плати, дивідендів, поверненню кредитів і відсотків за ними.

Фінансово стійким є підприємство, яке характеризується [1]:

- 1) високою платоспроможністю (здатністю відповідати за своїми зобов'язаннями);
- 2) високою кредитоспроможністю (здатністю платити по кредитах, виплачувати відсотки на них і погашати їх згідно терміну);
- 3) високою рентабельністю (прибутковістю, що дозволяє фірмі нормально і стійко розвиватися, дозволяючи при цьому проблему взаємини акціонерів і менеджерів за рахунок підтримки на достатньому рівні дивідендів і курсу акцій підприємства);
- 4) високою ліквідністю балансу (здатністю покривати свої пасиви активами відповідної групи і перевищує терміновості перетворення їх в гроші).

При оцінці фінансової стійкості підприємства не існує будь-яких нормованих підходів. Власники підприємств, менеджери, фінансисти самі

визначають критерії аналізу фінансової стійкості підприємства в залежності від переслідуваних цілей.

Фінансово-економічна криза, що зачепила український ринок в 2008-2009 р., стала своєрідним «випробуванням» для комерційних організацій.

В умовах кризи змогли функціонувати тільки ті господарюючі суб'єкти, керівництво яких зуміло адаптуватися до умов зовнішнього середовища та макро- і мікроекономічних показників. В умовах кризи збільшилася кількість неплатежів, величезна кількість організацій застосувало процедури банкрутства. У зв'язку з цим багато організацій втратили постійних замовників, постачальників. Для того щоб функціонувати, організації змушені були встановлювати кореспондентські відносини з іншими, незнайомими контрагентами.

У ситуації, що склалася комерційні організації змушені були переглянути умови договорів з постачальниками, замовниками. Вся увага керівництва підприємства була направлена на пошук резервів зниження витрат.

Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик фінансового стану організації. Організація розвивається за умови забезпечення стійкості, в іншому випадку вона може не вийти з чергового відхилення від сталого розвитку (кризи). Стійкість організації, що функціонує в ринковій економіці, є одним з найважливіших факторів оцінки її конкурентоспроможності. Перш ніж встановлюються ділові взаємини з потенційними партнерами по бізнесу, необхідно оцінити ступінь їх фінансової стійкості.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства проводять її поглиблений аналіз на базі вивчення абсолютних і відносних показників (рис.1.1) [2].

В ході виробничого процесу на підприємстві відбувається постійне поповнення запасів товарно-матеріальних цінностей. З цією метою використовують як власні оборотні кошти, так і позикові джерела (короткострокові позики і кредити). Вивчаючи надлишок або нестачу коштів

для формування запасів, встановлюють абсолютні показники фінансової стійкості [3].

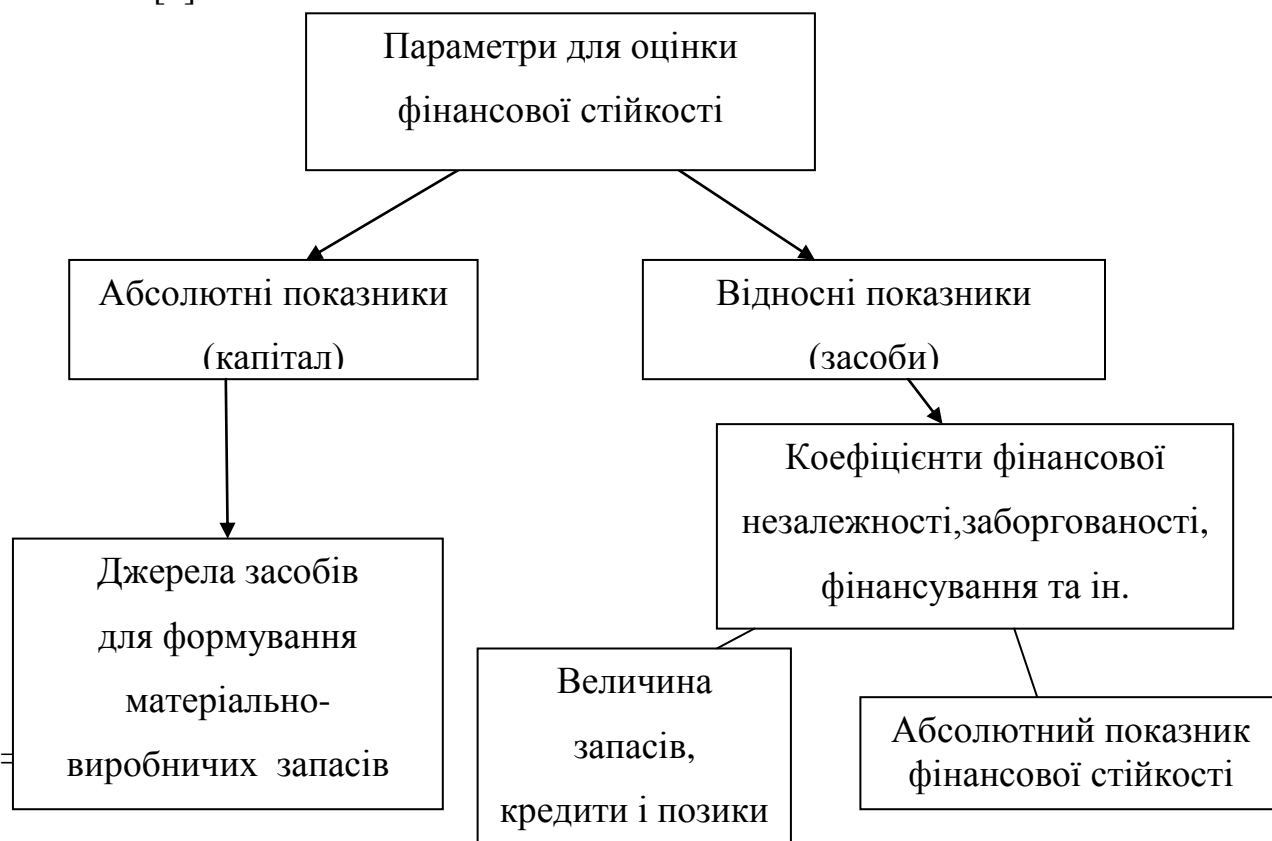

Рис. 1.1. Показники, які характеризують фінансову стійкість підприємства [2]

Для характеристики джерел формування запасів використовують три основних показники: наявність (надлишок або нестача) власних оборотних коштів (ВОК), наявність (надлишок або нестача) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і витрат (ВДК) і загальна величина основних джерел формування запасів і затрат (ЗВФЗ). В результаті можна визначити три показники забезпеченості запасів джерелами їх формування: Δ ВОК, Δ ВДК, Δ ЗВФЗ, які виступають в якості абсолютних показників фінансової стійкості організації [4].

Останні, в свою чергу, дозволяють визначити, до якого типу фінансової стійкості відноситься організація. Для позначення узагальнюючого показника за цими трьома параметрами використаємо латинську літеру S.

Чотири типи фінансової стійкості при використанні методу абсолютних показників:

1. Абсолютна стійкість фінансового стану. $\Delta\text{ВOK} \geq 0$; $\Delta\text{ВДК} \geq 0$; $\Delta\text{ЗВФЗ} \geq 0$; тобто $S = \{1,1,1\}$.

Вона являє собою крайній тип фінансової стійкості і відповідає потрібній умові: власний оборотний капітал за вирахуванням необоротних активів перевищує або дорівнює запасам.

2. Нормальна стійкість фінансового стану: $\Delta\text{ВOK} < 0$; $\Delta\text{ВДК} \geq 0$; $\Delta\text{ЗВФЗ} \geq 0$, тобто $S = \{0,1,1\}$.

Сума власного оборотного капіталу і довгострокових пасивів за вирахуванням позаоборотних активів більше або дорівнює запасам.

3. Нестійкий фінансовий стан: $\Delta\text{ВOK} < 0$; $\Delta\text{ВДК} < 0$; $\Delta\text{ЗВФЗ} \geq 0$, тобто $S = \{0,0,1\}$.

Нестійкий фінансовий стан, пов'язаний з порушенням платоспроможності, але при якому все-таки зберігається можливість відновлення рівноваги шляхом поповнення джерел власних коштів за рахунок скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів: сума власного капіталу, довгострокових пасивів і короткострокових кредитів і позик більше або дорівнює запасам.

4. Кризовий фінансовий стан: $\Delta\text{ВOK} < 0$; $\Delta\text{ВДК} < 0$; $\Delta\text{ЗВФЗ} < 0$, тобто $S = \{0,0,0\}$.

Повністю залежить від позикових джерел фінансування. Власного капіталу і довгострокових і короткострокових кредитів і позик не вистачає для фінансування матеріальних оборотних коштів, що утворюються в результаті уповільнення погашення кредиторської заборгованості.

У процесі дослідження були розглянуті методики цілого ряду авторів і виявлено ряд показників.

Коефіцієнти відносних показників можна розділити на три групи [5].

І група – показники, що характеризують співвідношення власних і позикових коштів (коефіцієнт капіталізації, коефіцієнт фінансування,

коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів).

II група – показники, що визначають стан оборотних коштів (коефіцієнт забезпеченості власними коштами, коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власними коштами, коефіцієнт маневреності власного капіталу).

III група – показники, що визначають стан основних засобів (індекс постійного активу).

В даний час більшості підприємств досить складно досягти стабільного рівня фінансової стійкості. Багато підприємств досі не можуть вийти з кризового стану. Для цього їм необхідно подолати ряд проблем. Багато з них не в змозі впоратися самотійно. Саме тому їм необхідна систематична аналітична робота оцінки рівня фінансової стійкості, що базується на професійній економічній основі.

1.2. СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ, МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Початковим етапом при оцінюванні фінансової стійкості підприємства є аналіз його звітності, а саме балансу підприємства.

Практика фінансового аналізу має основні правила або методи «читання» фінансових звітів. Серед них можна виділити 6 основних методів:

- горизонтальний або часовий аналіз – проводиться порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- вертикальний або структурний аналіз – визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат у цілому;
- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто, основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів і індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренда формують можливі значення показників у майбутньому, а, отже, ведеться перспективний прогнозний аналіз;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відносин між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;
- порівняльний (просторовий) аналіз – це як внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками фірми, дочірніх фірм, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський аналіз показників даної фірми з показниками конкурентів, з середньогалузевими і середніми господарськими даними;
- факторний аналіз – аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник за допомогою детермінованих чи стохастичних прийомів дослідження. Причому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли дроблять на складові частини, так і зворотним

(синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

Фінансову стійкість також оцінюють за допомогою абсолютних і відносних показників. Наведемо деякі з них.

Абсолютним показником фінансової стійкості є наявність власних оборотних коштів. Даний показник показує, яка сума поточних активів сформована за рахунок власного капіталу і визначається як різниця між поточними активами і поточними зобов'язаннями:

$$\text{НВОК} = \text{II р. АБ} - \text{IV р. ПБ}, \quad (1.1)$$

де II р. АБ — поточні активи, тобто підсумок за II розділом активу балансу; IV р. ПБ — поточні зобов'язання, підсумок за IV розділом пасиву балансу [13, с.71].

Даний показник можна обчислити і як різницю між постійним капіталом і величиною позаоборотних активів:

$$\text{НВОК} = (\text{I} + \text{II} + \text{III}) \text{ р. ПБ} - \text{I р. АБ}, \quad (1.2)$$

де (I+II+III) р. ПБ – постійний капітал, тобто підсумок I, II і III розділів пасиву балансу;

I р. АБ – необоротні активи, тобто I розділ активу балансу.

Для нормальної діяльності підприємство повинно обов'язково мати власні оборотні кошти. Позитивним моментом є збільшення даного показника в динаміці. Якщо у підприємства є нуль оборотних коштів, то це означає, що підприємство не зможе погасити довгострокові борги поточними активами. Якщо при розрахунку наявності власних оборотних коштів, отримає число зі знаком мінус, то це означає, що підприємство не зможе розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями.

Щоб більш детально охарактеризувати фінансову стійкість використовують відносні показники. Для розгляду методики розрахунку відносних показників фінансового стану виділимо їх основні групи:

- коефіцієнти ліквідності;
- коефіцієнти фінансової стійкості й платоспроможності;

- коефіцієнти ділової активності;
- коефіцієнти ефективності (рентабельності);
- коефіцієнти діагностики параметрів кризового розвитку підприємства (банкрутства).

Для оцінки ліквідності розраховують показники: коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності і коефіцієнт абсолютної ліквідності, а також коефіцієнт абсолютної ліквідності – показник чистого оборотного капіталу (його наявність і величина свідчать про можливість підприємства виплачувати свої зобов'язання і розширювати подальшу діяльність. Розраховується як різниця між оборотними активами підприємства і його поточними зобов'язаннями).

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості включає аналіз двох груп показників: капіталізації та платоспроможності.

Ділова активність підприємства характеризує весь спектр зусиль, які направлені керівництвом суб'єкта господарювання на його просування на ринках продукції, праці, капіталу і проявляється у динамічності розвитку, досягненні поставлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту. Оцінка ділової активності підприємства здійснюється шляхом вивчення рівня ефективності використання його ресурсів. Ефективне використання фінансових ресурсів визначається їх оборотністю [23].

Коефіцієнти рентабельності найбільш наочно показують прибутковість підприємства. В практиці оцінки прибутковості наявна методика дослідження різних типів рентабельності підприємства, таких як рентабельність продажу, рентабельність капіталу, рентабельність виробництва та ін.

Окрему групу складають коефіцієнти діагностики параметрів кризового розвитку підприємства. Їх застосування доцільне лише при явних ознаках, які описані різними моделями цього дослідження, або при розвитку кризових явищ на ринку, або в економіці країни [48].

Як бачимо, кількість груп показників для дослідження фінансової стійкості підприємства є значною, а кількість коефіцієнтів що входять до них, ще більшою. Перерахуємо основні з них.

Коефіцієнт концентрації власного капіталу (коефіцієнт автономії) розраховується як відношення власного капіталу (ВК) – I розділ пасиву балансу до валюти балансу (ВБ):

$$K_A = \frac{BK}{BB} \quad (1.3)$$

Показник, обернений до коефіцієнта автономії є коефіцієнт фінансової залежності. Він обчислюється як відношення валюти балансу до власного капіталу. Даний показник показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на гривню вкладених коштів. Чим вищий цей показник, тим вищою є частка позикового капіталу, тому зростання цього показника є негативною тенденцією.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу розраховується як відношення власних оборотних коштів до власного капіталу:

$$K_M = \frac{HВOK}{BK} \quad (1.4)$$

Даний показник характеризує ступінь мобільності власних засобів підприємства. Цей коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності. Значення цього показника повинно бути більше 0,5. Якщо значення цього показника буде більше 0,5, то це означатиме, що більше частина власних коштів вкладена не в основні засоби, а в оборотні активи.

При аналізі фінансового стану підприємства використовують і показник структури довгострокових вкладень:

$$K_{сдв} = \frac{ДП}{НА}, \quad (1.5)$$

де ДП – довгострокові пасиви, тобто розділ III пасиву балансу;

НА – необоротні активи, тобто розділ I активу балансу [29, с.48].

Даний коефіцієнт показує, яка частина необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами.

Деякі автори для оцінки фінансової стійкості використовують коефіцієнт нагромадження амортизації і коефіцієнт реальної вартості основних засобів.

Коефіцієнт нагромадження амортизації розраховується за такою формулою:

$$K_{HA} = \frac{\sum AM(З)}{ПВОЗНА}, \quad (1.6)$$

де $\sum AM(З)$ – сума амортизації основних засобів і нематеріальних активів; ПВОЗНА – первісна вартість основних засобів і нематеріальних активів.

Даний коефіцієнт показує інтенсивність накопичення коштів для оновлення основного капіталу. Чим більший термін експлуатації основних засобів, тим вищий коефіцієнт. Велике значення цього показника негативно характеризує діяльність підприємства.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів розраховується як відношення залишкової вартості основних засобів до суми активів підприємства. Даний показник відображає питому вагу основних засобів у загальному капіталі підприємства [30, с.102,103].

Важливим аспектом фінансового аналізу є визначення запасу фінансової стійкості, тобто який повинен бути обсяг продажу, щоб підприємство могло покрити всі свої збитки не отримуючи прибутку.

Поріг рентабельності являє собою відношення суми постійних витрат (ПВ) до питомої ваги маржинального доходу у виручці (ПВМД):

$$P_{рен} = \frac{ПВ}{ПВМД} \quad (1.7)$$

Суть цього показника в тому, щоб визначити суму виручки, яка необхідна для покриття всіх постійних витрат підприємства. Рентабельність тут дорівнює нулю.

Маючи значення показника порогу рентабельності можна визначити запас фінансової стійкості:

$$ЗФС = \frac{ВР - П_{PEH}}{ВР}, \quad (1.8)$$

де ВР – виручка від реалізації продукції [13, с.332, 333].

Чим вищий запас фінансової стійкості і якщо він збільшується в динаміці, тим ефективніше оцінюється діяльність підприємства.

На нашу думку, варто обмежитися описом цих, основних показників, адже їх кількість є дуже великою, а розкриття їх всіх не відповідає поставленим цілям даної роботи. При дослідженні фінансової стійкості досліджуваного підприємства будуть наведені пояснення до показників, які не були відображені вище.

Отже, фінансову стійкість підприємств характеризує комплекс показників, які відображають також його платоспроможність, прибутковість, стан основних засобів, ефективність використання коштів, інші аспекти діяльності.

1.3. ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Враховуючи думку багатьох авторів, а також матеріали довідників, можна назвати визначальні внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства:

- 1) галузева належність суб'єкта господарювання;
- 2) структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті;
- 3) розмір сплаченого статутного капіталу;
- 4) розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком;
- 5) стан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви.

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема і зовнішні фактори:

- 1) економічні умови господарювання;
- 2) політична стабільність;
- 3) техніка і технологія;
- 4) платоспроможний попит споживачів;
- 5) економічна і фінансово-кредитна законодавча база;
- 6) соціальна і екологічна ситуація в суспільстві;
- 7) податкова політика;
- 8) рівень конкурентної боротьби;
- 9) розвиток фінансового і страхового ринку [1].

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників. З метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості (рис. 1.2) [14].

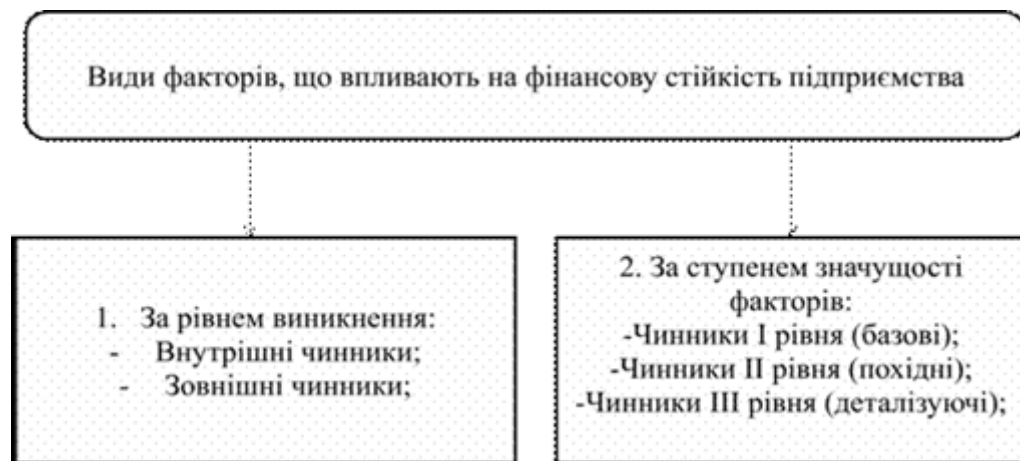

Рис. 1.2. Види факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства [14]

Оскільки з різних причин виникають чинники, що впливають на фінансову стійкість, то при виборі методів управління ними необхідно це врахувати. Якщо зовнішні чинники, що впливають на фінансову стійкість, викликані дією об'єктивних економічних законів і майже не залежать від діяльності підприємства, то внутрішнім чинникам притаманний високий ступінь керованості, а характер їх зміни, головним чином, залежить від організації роботи самого підприємства.

Охарактеризуємо фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства за складом та ступенем їх значущості.

Чинники I рівня – це узагальнюючі (базові) чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників [14].

До чинників I рівня відносять:

- а) фазу економічного розвитку системи;
- б) стадію життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного розвитку системи впливає на темпи реалізації продукції, виробництва, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, доходи підприємства та населення. Так, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, зменшуються інвестиції в товарні запаси, що, в свою чергу, призводить до ще більшого

скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення. Таким чином, знижується ліквідність підприємств та їх платоспроможність, що негативно відбивається на рівні фінансової стійкості підприємства [14].

На сьогоднішній день найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства економічні та фінансові чинники. Вони можуть зумовити виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства. Необхідно зауважити, що на сучасному етапі розвитку економіки України фінансова стійкість багатьох підприємств істотно погіршилася. Основними чинниками цього є фінансово-економічна криза в Україні, зростання інфляції, нестабільна державна податкова і кредитна політика. Нестабільність економічної ситуації в Україні зумовлює погіршення інвестиційного клімату в державі. Значний вплив на фінансову стійкість підприємств справляє також зовнішньоекономічна політика держави, яка охоплює експортну та імпорتنу політику. Така політика повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для українських товаровиробників на світовому ринку.

На фінансову стійкість підприємств істотно впливає фаза економічного циклу, в якій перебуває економіка держави. У період кризи існує відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва, що спостерігається сьогодні в Україні. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, що ще більше скорочує збут. Зменшуються також і доходи суб'єктів господарської діяльності, падають обсяги прибутку. Все це зумовлює зниження ліквідності підприємств, їхньої платоспроможності та формує передумови для масових банкрутств [5].

Фінансова стійкість багатьох українських підприємств знижується також внаслідок низької конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на світовому ринку. Для покращення ситуації вітчизняним підприємствам необхідно активізувати інноваційну діяльність, запроваджувати нові види технології та організації виробництва.

Звісно, підприємство може управляти безпосередньо лише внутрішніми чинниками впливу на фінансову стійкість. Саме тому найбільшій увазі

необхідно приділяти саме цій групі чинників, адже забезпечення оптимального співвідношення між постійними і змінними витратами, вибір виду діяльності і структури продукції, ефективне управління не обіговими активами, забезпечення раціональної структури капіталу, правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами і прибутком, впровадження нових технологічних моделей та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, дослідження і розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі – фактори, які повністю або частково залежать від підприємств.

Фінансова стійкість залежить від фінансового потенціалу підприємства. Фінансовий потенціал визначається обсягом власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат. Зважаючи на це, ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства залежить від раціональності управління його фінансовим потенціалом.

Одним з важливих компонентів фінансової стійкості є наявність необхідної кількості фінансових ресурсів, які можна сформулювати лише за умови ефективної роботи підприємства та отримання прибутку.

Зростання фінансової стійкості підприємств залежить від багатьох факторів.

Найбільше темпи росту показників фінансової стійкості залежать від рентабельності продажу, оборотності капіталу, фінансової активності зі залучення коштів, норми розподілу прибутків на інвестиційні потреби. В умовах становлення ринкових відносин кожен суб'єкт господарювання повинен володіти достовірною інформацією про фінансову стійкість як власного підприємства, так і своїх партнерів. Оцінка фінансової стійкості дає змогу зовнішнім суб'єктам аналізу (банкам, партнерам із договірних відносин, контролюючим органам) визначити фінансові можливості підприємства на перспективу, дати оцінку фінансової незалежності від зовнішніх джерел, скласти в загальній формі прогноз майбутнього фінансового стану. У процесі

управління підприємством вагоме місце виділяють стратегічному аналізу фінансової стійкості, який має опиратись на сучасне методологічне забезпечення економічного аналізу, завданням якого є розкриття причинно-наслідкових зв'язків між рівнем фінансової стійкості підприємства та факторами, що його обумовлюють.

Наступним базовим чинником I рівня виступає стадія життєвого циклу підприємства. Даний чинник є основоположним при визначенні загальноекономічної мети діяльності підприємства, для досягнення якої будуть спрямовані всі інші його стратегії. На рівні підприємства необхідно значну увагу приділяти з'ясуванню специфіки кожної окремої стадії його розвитку, оскільки специфіка кожної окремої стадії розвитку підприємства буде визначати також потенційні його можливості щодо забезпечення обсягів діяльності, а отже, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування за рахунок окремих видів джерел, зокрема власними фінансовими ресурсами у необхідному обсязі з метою самофінансування, і разом з цим опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості та стабільності фінансової діяльності підприємства [14].

Чинники II рівня – похідні, адже вони є результатом дії базових чинників. До складу похідних чинників належать наступні: середній рівень доходів населення; демографічна ситуація; соціальна політика держави; податкова політика держави; грошово-кредитна політика; амортизаційна політика; загальний рівень стабільності; стратегія управління обсягами діяльності; стратегія управління активами; стратегія управління капіталом; стратегія управління грошовими потоками.

Чинники II рівня бувають зовнішніми і внутрішніми. Зовнішніми чинниками II рівня є ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо).

До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності

підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом. Розроблена стратегія передбачає загальну потребу в активах, їх оптимальну структуру при одночасному визначенні джерел фінансування цієї потреби та оптимізації структури капіталу, що, в свою чергу, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства. Досягнення необхідної пропорційності між коефіцієнтом прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості має бути основною метою підприємства, оскільки це один із чинників, що сприяє максимізації його ринкової вартості [14].

Чинники III рівня є деталізуючими. З їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства. Деталізуючими чинниками є: середній рівень доходів населення; рівень конкуренції; рівень інфляції; склад та структуру активів; стратегії управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом; стратегія управління ризиком.

Вплив чинників III рівня на фінансову стійкість підприємства є диференційованим. Тому за їх значущістю одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є оптимізація складу та структури активів підприємства. Аналогічний вплив має також вірний вибір стратегії управління активами. Значною мірою фінансова стійкість підприємства залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів та активів у грошовій формі. При зменшенні виробничих запасів та зростанні ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення в оборот додаткових коштів, однак разом з цим виникає ризик неплатоспроможності підприємства.

Другий за значущістю внутрішній чинник III рівня – стратегія управління капіталом (оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними). Із збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок

внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства. Важливим є як загальний розмір прибутку, так і структура його розподілу, а особливо та частка, що спрямовується на реінвестиційні цілі [14].

Таким чином, політика розподілу та використання прибутку є одним із основних внутрішніх деталізуючих чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Крім того, значний вплив на фінансову стійкість підприємства здійснюють кошти, що додатково мобілізуються на ринку позичкового капіталу. Збільшення позикових ресурсів, з одного боку, приводить до зростання прибутковості власного капіталу, а з другого – надмірне зростання частки позикового капіталу призводить до зниження фінансової стійкості підприємства, зростання ризику втрати платоспроможності та фінансової незалежності. Отже, у цьому зв'язку особливо важливим є чинник умілого використання ефекту фінансового левериджу і забезпечення оптимізації структури капіталу підприємства.

Зовнішнім фактором третього рівня, що впливає на ступінь фінансової стійкості, є рівень інфляції. Порівняно із стабільним етапом розвитку в умовах економічної кризи зростає вплив інфляції, що негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку. Це, в свою чергу, призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел. Зменшення власних фінансових ресурсів підприємств при стабільній чи зростаючій потребі в ресурсах обумовлює необхідність їх запозичення у значно більших обсягах, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого зросте вартість капіталу підприємства. Все це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства [14].

Отже, на фінансову стійкість підприємства впливають фактори, які за рівнем виникнення поділяються на зовнішні (вплив яких пов'язаний з

характером державного регулювання – податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо) і внутрішні (стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом і ін.) та за ступенем значущості факторів: чинники I рівня (базові), чинники II рівня (похідні) і чинники III рівня (деталізуючі).

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ I

Фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах допустимого рівня ризику

В даний час більшості підприємств досить складно досягти стабільного рівня фінансової стійкості. Багато підприємств досі не можуть вийти з кризового стану. Для цього їм необхідно подолати ряд проблем. Багато з них не в змозі впоратися самотійно. Саме тому їм необхідна систематична аналітична робота оцінки рівня фінансової стійкості, що базується на професійній економічній основі.

Фінансову стійкість підприємств характеризує комплекс показників, які відображають також його платоспроможність, прибутковість, стан основних засобів, ефективність використання коштів, інші аспекти діяльності. Також, на фінансову стійкість підприємства впливають фактори, які за рівнем виникнення поділяються на зовнішні (вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання – податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо) і внутрішні (стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом і ін.) та за ступенем значущості факторів: чинники I рівня (базові), чинники II рівня (похідні) і чинники III рівня (деталізуючі).

Тому, дуже важливим для підприємства, його власників та акціонерів є систематичний та детальний аналіз чинників, які впливають на фінансову стійкість підприємства та правильне її дослідження та оцінка, що дасть змогу вищому керівництву підприємства краще формувати стратегію діяльності, а в поточному періоді реагувати на негативні впливи та швидко нормувати діяльність підприємства.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД»

2.1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД».

Сьогодні ПрАТ «Тернопільський молокозавод» одне з найпотужніших молочних підприємств України. Щоденна переробка молока становить понад 300 тонн, а кількість працівників зросла до 1500 людей. На заводі повним ходом впроваджуються новітні технології: ми перше підприємство в Україні, яке виготовляє молоко за німецькою технологією «Fresh milk» («Свіже молоко»). Станом на 2016 рік ПрАТ «Тернопільський молокозавод» налічує 14 власних регіональних представництв (у Західній Україні та у містах Київ, Чернігів та Одеса).

Тернопільський молокозавод було засновано у 1956 році. На той час його потужності були невеликими, він переробляв до 10 тонн молока за рік. В середині 60-их років у Тернополі значно зросла кількість населення, з'явилися перші великі підприємства. Саме тому виникла потреба у побудові нового молокозаводу та у збільшенні виробничих потужностей.

28 червня 1969 року здано в експлуатацію новий завод –«Тернопільський міськмолокозавод». Продукцію почали фасувати у скляну тару, а у продажу з'явилось топлене молоко, кефір, ряжанка, айран.

Через скрутне економічне становище в 90-х роках завод почав занепадати. В 1999-му переробка молока зменшилась у півтора рази, порівняно з 1956 роком, коли підприємство працювало на старих потужностях.

Ситуація змінилася у 2000 році, коли на завод прийшла нова команда управлінців. Тоді на потужностях підприємства було створено ЗАТ «Тернопільський молокозавод». Ще через 2 роки створено торгову марку «Молокія». Підприємство почало розробляти інноваційні напрями розвитку. Було випущено перше в Україні молоко з йодованим білком та запроваджено новітню поглиблену очистку молока. Відтоді щорічно обсяги виробництва

зростали на 25 – 30%. Завод значно розширив асортимент продукції, відвоював свої ринки та налагодив власну систему доставки сировини та дистрибуції. В результаті поетапної реконструкції зараз виробничі потужності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» дозволяють переробляти близько 300 тонн молока в день.

Виробництво продукції ведеться відповідно до технологічних інструкцій згідно з затвердженими технічними умовами.

На підприємстві проходить реконструкція та ремонт існуючих виробничих потужностей, закуповується нове обладнання. Ведеться робота по розробці та запровадження у виробництво нових видів продукції, які відповідають сучасним вимогам ринку та здатні максимально задовольнити потреби споживачів.

Підприємство знаходиться за адресою – Україна, м.Тернопіль, вул. Лозовецька, 28, індекс – 46010.

Основним видом продукції підприємства є переробка молока. Всю продукцію можна поділити на 4 основні види:

- класична цільномолочна група (молоко, кефір, сметана, ряжанка, йогурт, кисломолочний сир);
- молочні продукти, збагачені йодованим білком (молоко, кефір, сметана, кисломолочний сир);
- масло (вагове, фасоване у пергаментну упаковку);
- тверді сири «Голландський», «Маздамер» та «Тильжицький» різних видів фасування (починаючи з останнього кварталу 2016 року).

Основними покупцями продукції є безпосередні споживачі та торгові організації. Послугами гуртових та оптово-роздрібних посередників підприємство не користується, оскільки продукція виробляється без застосування стабілізаторів та консервантів і має короткий термін реалізації.

Важливим фактором роботи заводу є надходження сировини, її кількість та якість. ТМ «Молокія» – це цільно-молочна продукція коротких термінів зберігання преміум класу.

Основне завдання ПрАТ «Тернопільський молокозавод» щодо планування і управління матеріально-технічним забезпеченням є своєчасне, безперебійне і комплексне забезпечення ресурсами відповідно до встановлених завдань.

Підприємство для розробки матеріально-технічного забезпечення використовує такі вихідні дані:

- завдання з випуску продукції в номенклатурному і асортиментному розрізі, в натуральних одиницях виміру;
- інформацію про ринок товарів;
- нормативну базу (паливо, енергія на одиницю продукції).

На ПрАТ «Тернопільський молокозавод» розробляється план матеріально-технічного забезпечення підприємства. Метою даного плану є оптимізація потреби підприємства в матеріально-технічних ресурсах.

Основними завданнями плану матеріально-технічного забезпечення є: своєчасне і повне задоволення потреби підприємства в матеріально-технічних ресурсах, забезпечення високої якості ресурсів, що поставляються, мінімізація витрат на придбання, доставку і зберігання товаро-матеріальних цінностей, визначення оптимальних термінів поставки і розмірів транспортних партій матеріальних ресурсів, що купуються, визначення оптимального рівня запасів матеріально-технічних ресурсів.

Особливість продукції визначає її вартість та позиціонування.

Сегмент - середній та середній плюс. Це жінки, старші 30 років, зі стабільними доходами, котрі у своїй сім'ї відповідають за покупки.

Цільова аудиторія – люди від 25 років із середньою або вищою освітою із стабільним середнім або вище середнього доходом.

Підприємство підтримує постійні контакти із сільгоспвиробниками, спільними зусиллями збільшуючи кількість та покращуючи якісні показники молока, яке надходить на переробку. Ведеться постійна робота над розширенням сировинної зони.

На підприємстві проходить реконструкція та ремонт існуючих виробничих потужностей, закуповується нове обладнання. Ведеться робота по розробці та запровадженню у виробництво нових видів продукції, які відповідають сучасним вимогам ринку та здатні максимально задовольнити потреби споживачів.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» постійно проводить дослідження ринку, а також стежить за новітніми технологіями, які використовуються в країнах Європи та світу.

Найбільшу увагу на підприємстві приділяють розробці перспективних проектів. Розвиток ПрАТ «Тернопільський молокозавод» з 2009 року відбувався за логікою планованого, синхронізованого в часі вирішення триєдиної задачі (перспективний план внутрішнього розвитку підприємства на перспективу 2017-2019 рр.). Проблеми, які наявні на підприємстві вирішуються за допомогою певних заходів, що зазначені в даному плані:

1. реконструкція виробничих площ та споруд; організаційне, технічне технологічне забезпечення виробництва якісного та безпечного продукту шляхом модернізації виробництва і впровадження сучасних технологій;
2. розширення сировинної зони, створення всебічних умов для взаємовигідної співпраці з сільськогосподарським виробником з орієнтацією на перспективи крупно товарного с/г виробництва; комплекс заходів щодо покращення якості закуповуваної сировини;
3. побудова сучасної якісної дистрибуції, базованої на мережі власних збутових філій у всіх оточуючих обласних центрах та мегаполісів зони логістичної досяжності; виведення на ринок нових перспективних видів молочних продуктів; комплекс маркетингових заходів щодо просування продукції та формування або посилення лояльності споживача.

Дані завдання актуальні і на сьогодні, і на перспективу декількох років.

Завершена до кінця 2014 року реконструкція цехів: 2-ої черги ферментаційного розливу та приймання молока дала можливість переробляти до 400 тонн молока за добу, в тому числі по цільномолочній продукції – до 300

тонн в перерахунку на молоко. При цьому надлишок знежиреного молока – близько 200 тонн, що утворюється в процесі переробки, - буде направлятися на інші заводи для виробництва сухого знежиреного молока. З покращенням ситуації із сировиною (збільшення частки виробництва молока на великотоварних фермах) заплановано ввести в експлуатацію власний потужний цех сухого знежиреного молока (орієнтовано на 2017 рік).

Збільшивши виробничі площі підприємство з 4-го кварталу 2016 спромоглося налагодити виробництво твердих сирів. Фінансування нового виробництва та розширення виробничих площ відбувалося за рахунок правильного розподілення прибутку.

Для забезпечення підприємства необхідними обсягами сировини реалізуються та готуються до реалізації наступні заходи:

- оновлення парку автомобілів-молоковозів;
- підтримка реконструкції молочно-товарних ферм господарств на умовах паювання, спільної діяльності або кредитування;
- нарощення мережі пересувних пунктів заготівлі сировини;
- придбання контрольної (понад 50%) частки ПП «Альма-Віта», яке спеціалізується на виробництві масла та сухого знежиреного молока і на сьогодні має близько 60000 тонн молока в рік. При цьому, по мірі готовності виробничих потужностей ПрАТ «Тернопільський молокозавод», сировина ПП «Альма-Віта» буде перероблятися на ПрАТ «Тернопільський молокозавод», а знежирене молоко (до будівництва цеху знежиреного молока на ПрАТ «Тернопільський молокозавод») планується переробляти на виробничих потужностях ПП «Альма-Віта».
- будівництво (купівля) централізованих пунктів збору та охолодження молока у Підволочиському (Тернопільська обл.) або Волочиському (Хмельницька обл.) районах;

Поточні та оперативні плани на ПрАТ «Тернопільський молокозавод» розробляється з такою ж метою, як і перспективні, однак на менший період часу з більшою деталізацією поставлених завдань, що дає змогу контролювати

якість виконання поставлених завдань, а також досліджувати і попереджати ризики.

Керівництво підприємства розуміє важливість постійного технічного та технологічного оновлення виробництва, яке приносить користь не тільки підприємству, у вигляді: зменшення затрат, збільшення продуктивності праці та рентабельності виробництва; а й для споживача, який точно знає, що молокопродукти, які споживає він та його сім'я, відповідають світовим стандартам якості. Окрім цього, споживач, обираючи молоко ТМ «Молокія», виготовленого за технологією FRESH MILK TECHNOLOGY, отримує молоко, яке:

- зберігає вітаміни,
- макро- і мікроелементи у відповідності до даної теплової обробки,
- молоко, яке має високу споживчу цінність.

Виготовлення молока FRESH MILK TECHNOLOGY, що перекладається як «технологія «свіже молоко», базується на очищенні молока механічним способом від бактерій та спор на інноваційному німецькому обладнанні з подальшою «лагідною» низькотемпературною пастеризацією. Саме завдяки очищенню молока від бактерій та спор, тепловій обробці при невисокій температурі протягом кількох секунд, FRESH MILK TECHNOLOGY зберігає всі його цінні і корисні властивості. При застосуванні інших методів теплової обробки з вищими температурами – пастеризації або стерилізації – відбуваються більші зміни в структурі молока.

Технологічний процес FRESH MILK TECHNOLOGY є досить легким, але потребує спеціального обладнання (Рис.2.1.1). Таке обладнання, тернопільський молокозавод закупив у Німеччині, де і познайомився з перевагами новітньої технології обробки молока.

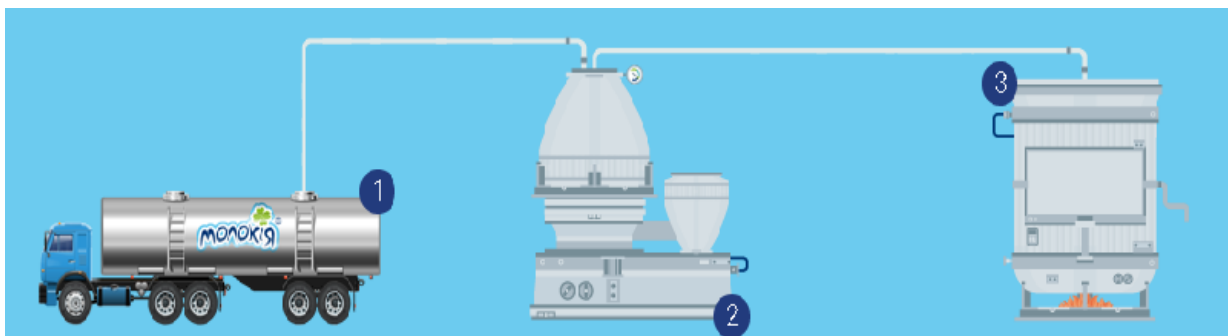

Рис. 2.1. Технологічний процес FRESH MILK TECHNOLOGY

Джерело: сайт підприємства (52).

1. Щойно молоко надійшло на підприємство, воно проходить механічну очистку на новітньому німецькому обладнанні, спроектованому компанією «GEA Westfalia Separator GmbH».

2. Очистка відбувається на спеціальному пристрої - бактофузі: бактерії витісняються і виводяться назовні, а очищене молоко поступає на пастеризацію.

3. Відбувається низькотемпературна пастеризація (при 72°C - 75°C), адже відомо, що при більш високих температурах гине як шкідлива, так і корисна мікрофлора.

В Україні виробництво молока FRESH MILK TECHNOLOGY першим впровадив тернопільський молокозавод. Проте в Європі молоко такого типу давно вважають найкращим, адже лише в ньому максимально збережені білки, які є основними компонентами структури молока.

Якщо ж говорити про результативність діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» з економічної сторони, то, в загальному, молокозавод з кожним роком отримує все більші чисті прибутки, та інвестує частину коштів у розширення виробництва. Значний ріст прибутків підприємства спричинений збільшенням обсягів продажу та постійним оновленням обладнання, що дозволяє виготовляти продукцію з меншою собівартістю. Для аналізу основних показників, які характеризують діяльність підприємства в звітному 2015 році доцільно скласти наступну таблицю:

Таблиця 2.1

Техніко-економічна характеристика ПрАТ «Тернопільський
молокозавод»

Показники	Роки дослідження		Відхилення
	2014	2015	
Виробництво, тис. грн.			
Обсяг промислової продукції в оптових цінах без ПДВ	1288409	1748453	+460044
Зміни незавершеного виробництва	6775	16013	+9238
Фінансовий результат, тис. грн.			
Балансовий прибуток (збиток)	-	+49640	+49640
Собівартість реалізованої продукції	506419	707475	+201056
Вартість реалізованої продукції	654310	867708	+213398
Основні фонди, тис. грн.			
Середньорічна вартість основних засобів	108034	117113	+9079
Праця			
Середньоспискова чисельність працівників основної діяльності, тис. грн.	797	729	-68
Фонд оплати праці, чол.	76552	74992	-1560
Ефективність виробництва			
Фондовіддача	4,69	6,04	+1,35
Фондомісткість	0,21	0,17	-0,04
Фондоозброєність, тис. грн.	135,55	160,65	+25,1

Джерело: складено автором на основі даних звітності підприємства.

За 2015 рік випущено валової продукції (в оптових цінах) на 1748453 тис. грн., що на 460044 тис. грн. більше обсягу 2014 року. Разом з тим збільшилось незавершене виробництво на 9238 тис. грн. Реалізовано продукції на 867708 тис. грн., що на 32,6% більше реалізації попереднього періоду.

Собівартість реалізованої продукції збільшилась на 201056 тис. грн. (39,7%). Якість продукції, що виготовляється, досить висока, але через велику ціну (яка обумовлена високим рівнем собівартості продукції) продукція не використовує весь потенціал попиту серед населення.

Про позитивний стан свідчить також низький рівень фондомісткості, що свідчить про достатньо кількість придатного обладнання на молокозаводі.

Показники фондовіддачі більші нормативу, тобто на одиницю вартості фондів приходиться більше 4 грн. продукції (на початок та кінець періоду відповідно 4,69 та 6,04).

В 2015 році в порівнянні з відповідним періодом 2014 року чисельність всього персоналу становила 91,5%, а фонд оплати праці зменшився на 1560 тис. грн. (2%), що вказує на можливість кращого використання трудового потенціалу ПрАТ «Тернопільський молокозавод».

Зараз діяльність підприємства орієнтована на розширення зв'язків із зарубіжними партнерами, а саме польського підприємства Mlekovita, що дасть змогу за рахунок надходження валютних коштів ще більше покращити фінансовий стан підприємства.

Зважаючи на тему дипломної роботи, вважаємо за доцільне більш детальний аналіз фінансового стану ПрАТ «Тернопільський молокозавод» провести в наступних параграфах та розділах даної роботи.

Отже, ПрАТ «Тернопільський молокозавод» має масу можливостей та перспектив для розвитку. Підприємство буде здійснювати спеціальні заходи для вдосконалення виробництва та розвитку, зокрема реконструкція виробничих площ та споруд, забезпечення організаційного, технічного та технологічного забезпечення виробництва якісного та безпечного продукту шляхом модернізації виробництва і впровадження сучасних технологій, розширення сировинної зони, створення умов для взаємовигідної співпраці з сільськогосподарським виробником з орієнтацією на перспективи крупно товарного с/г виробництва, здійснення заходів щодо покращення якості закупуваної сировини, побудова сучасної якісної дистрибуції, базовану на мережі власних збутових філій у всіх оточуючих обласних центрах та мегаполісів зони логістичної досяжності; оптимізація логістичних задач, виведення на ринок нові перспективні види молочних продуктів, здійснення комплексу маркетингових заходів щодо просування продукції та формування або посилення лояльності споживача.

2.2. СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНИЙ АНАЛІЗ АБСОЛЮТНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД».

Основним джерелом інформації при структурно-динамічному аналізі фінансового стану підприємства є його баланс (Додаток Б). При цьому здійснюється вертикальний та горизонтальний аналізи статей балансу, а саме, оцінка складу, структури і динаміки майна та власного капіталу і зобов'язань.

Почнемо аналіз із активів ПрАТ «Тернопільський молокозавод», для більшої зручності розділимо активи на дві групи: активи оборотні та необоротні, дані подамо у формі таблиці (див. Табл. 2.1 та Табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структурно-динамічний аналіз структури та динаміки необоротних активів підприємства

Майно	Абсолютні величини, тис. грн.		Структура, %		Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відхилення в структурі, %	Темпи зростання, %
	2014	2015	2014	2015			
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	1694	1675	1,33	1,26	-19	-0,07	98,88
Незавершені капітальні інвестиції	6775	16013	5,33	12,01	+9238	+6,68	236,35
Основні засоби	118585	115642	93,34	86,73	-2943	-6,61	97,52
Всього за розділом I	127054	133330			+6276		104,94

Джерело: складено автором.

Отже, як ми бачимо, необоротні активи молокозаводу зросли на кінець 2015 в порівнянні із 2014 роком, що пов'язано, насамперед, із значним зростанням незавершених капітальних інвестицій, що у свою чергу, пов'язано із початком проекту по запровадженню нового виду продукції – твердих сирів, разом із польським виробником молокопродуктів Mlekovita.

Незважаючи на незначне зменшення нематеріальних активів та основних засобів підприємства, загальна вартість необоротних активів підприємства зросла на 6276 тис. грн..

Що стосується оборотних активів підприємства (див. Табл. 2.3), то вони зросли на 43364 тис. грн. та жодна із статей не зменшилась в порівнянні з 2014 роком. Найбільше зросли запаси, але не сировинні, оскільки, продукція має короткі терміни зберігання, а матеріальні, такі як: упакування, картонна тара, пляшки та поліетиленові матеріали.

Таблиця 2.3

Структурно-динамічний аналіз структури та динаміки оборотних активів підприємства

Майно	Абсолютні величини, тис. грн.		Структура, %		Абсолютне відхилення, тис. грн.	Відхилення в структурі, %	Темпи зростання, %
	2014	2015	2014	2015			
II. Оборотні активи							
Запаси	51004	73806	57	55,54	+22802	-1,46	144,7
Дебіторська заборгованість	37372	57067	41,7	42,94	+19695	+1,24	152,69
Гроші та їх еквіваленти	1068	1830	1,2	1,38	+762	+1,18	171,34
Витрати майб. періодів	76	159	0,08	0,12	+83	+0,04	2,09
Всього за розділом II	89520	132884			+43364		148,44

Джерело: складено автором.

Дебіторська заборгованість також значно зросла (19695 тис. грн.) що є негативним для підприємства, оскільки, існує можливість, що боржники не зможуть розрахуватися, або будуть віддавати довгий період часу, що зменшує оборотність коштів. Але з іншої сторони, покупці співпрацюють з підприємством вже багато років і збільшення дебіторської заборгованості разом із прибутком підприємства свідчить про наростання обсягів виробництва, що є позитивним аспектом.

Як ми можемо побачити з таблиць поданих вище, ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за 2015 рік наростив обсяги, як оборотних так і необоротних активів. Досліджую фінансову звітність підприємства за попередні роки, можна побачити, що підприємство має тенденцію до повільного збільшення суми

необоротних активів підприємства і стрімкого зростання оборотних активів з кожним роком, що наглядно показано на рис. 2.2.

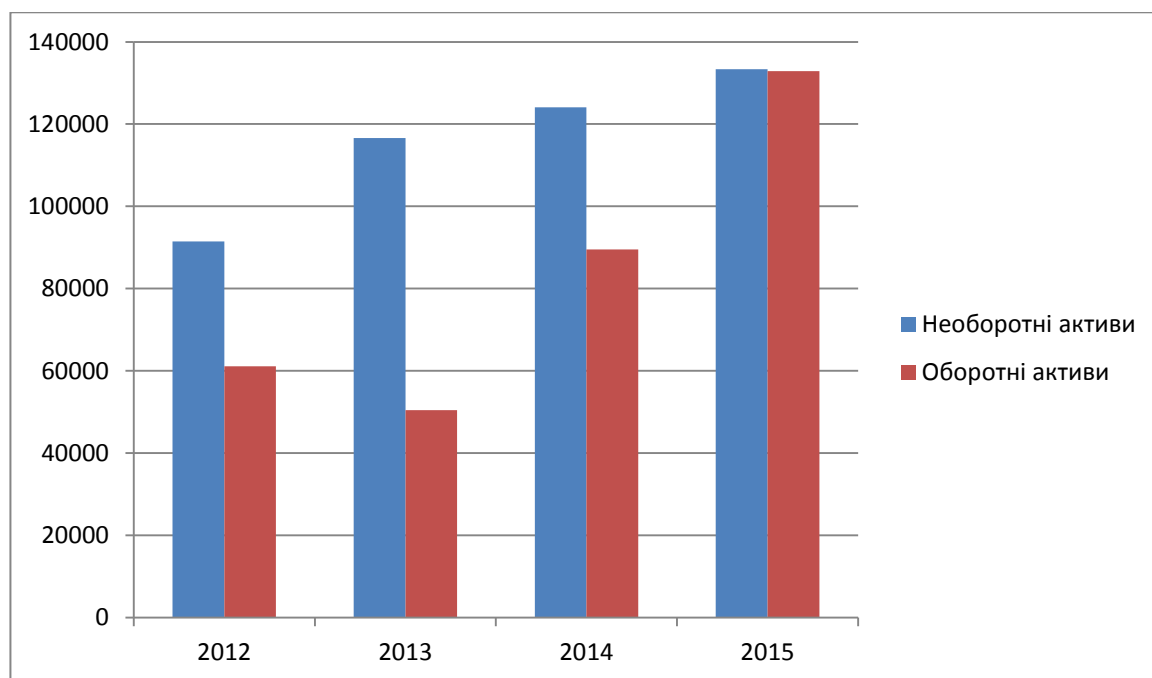

Рис. 2.2. Співвідношення та динаміка активів підприємства.

Джерело: розроблено автором.

Аналізуючи структуру активів, слід мати на увазі, що загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів. У випадку ПрАТ «Тернопільський молокозавод» цей показник складає: за 2013 рік 0,43; за 2014 рік 0,7; за 2015 рік 0,99.

Таким чином, у досліджуваного підприємства спостерігається перевищення величини оборотних активів над необоротними в 2014-15 рр., Що підтверджується значеннями їх питомих ваг в загальній сумі активів, хоча і варто відмітити що до 2014 року, частка оборотних активів була значно меншою необоротних. Звідси можна зробити висновок про збільшення виробничих потужностей через значне зростання основних засобів, та збільшення суми нематеріальних активів завдяки розширенню продуктової лінії.

Важливу характеристику структури джерел коштів підприємства дає коефіцієнт майна виробничого призначення (КМВП). Нормальним вважається таке обмеження: $КМВП > 0.5$.

$$\text{КМВП} = (\text{ОЗ} + \text{НЗБ} + \text{З} + \text{НЗВ}) / \text{А} \quad (2.1)$$

де: ОЗ - основні засоби; НЗБ - незавершене будівництво; ЗП - запаси;
НЗВ - незавершене виробництво; А - активи.

Значення даного показника для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» наступне (тис. грн.):

- за 2013 рік КМВП = $(97483 + 19040 + 5167 + 0) / 167084 = 0,73$;
- за 2014 рік КМВП = $(118585 + 6775 + 51004 + 0) / 216574 = 0,81$;
- за 2015 рік КМВП = $(115642 + 16013 + 73806 + 258) / 266214 = 0,77$.

У нашому випадку значення коефіцієнта вище нормативного, що свідчить про раціональне використання коштів, вкладених у виробниче забезпечення.

В загальному, активи підприємства зросли, хоча, значне зростання дебіторської заборгованості та зменшення суми нематеріальних активів і основних засобів потребують уваги менеджерів, для попередження негативних наслідків.

Перейдемо до аналізу структури та динаміки власного капіталу і зобов'язань ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Як ми можемо бачити у 2015 році спостерігається збільшення як власного капіталу підприємства, так і довгострокових та короткострокових зобов'язань (Табл. 2.4 та Табл. 2.5).

Так як ми знаємо, що діяльність підприємства без зовнішніх зобов'язань за сучасної економіки була б не такою ефективною і зменшила б його потенціал до нарощення потужностей, можна зробити висновок, про позитивну сторону збільшення зобов'язань, адже, вони зросли на суму меншу, як приріст суми власного капіталу.

Таблиця 2.4

Структурно-динамічний аналіз структури та динаміки власного капіталу
підприємства

Джерела майна	Абсолютні величини, тис. грн..		Структура, %		Абсолютне відхилення, тис. грн..	Відхилення в структурі, %	Темп зростання, %
	2014	2015	2014	2015			
I Власний капітал							
Пайовий капітал	15000	15000	15,5	12	0	-3,5	100
Додатковий капітал	60439	80480	62,3	64,4	+20141	+2,1	133,16
Резервний капітал	1278	1278	1,3	1,02	0	-0,28	100
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	20328	28207	20,9	22,57	+7879	+2,48	138,8
Усього за розділом I	97045	124965			+27920		128,77

Джерело: складено автором.

Як бачимо з таблиці, позитивними аспектами є: зростання додаткового капіталу підприємства на 20141 тис. грн. та нерозподіленого прибутку на 7879 тис. грн., що дає можливість покривати свої зобов'язання перед кредиторами та власниками акцій.

Що ж стосується структури позикового капіталу, то на ПрАТ «Тернопільський молокозавод» останніми роками спостерігається тенденція до зростання зобов'язань підприємства, як коротко так і довгострокових, що свідчить про незначне погіршення фінансового стану підприємства (див. Рис. 2.2.2).

З Рис. 2.3 наглядно видно, що протягом своєї діяльності за останні роки ПрАТ «Тернопільський молокозавод» вдається до запозичення коштів, при цьому, суми довгострокових і короткострокових зобов'язань майже рівні, хоча темпи зростання поточних зобов'язань вищі, та спостерігається тенденція до перевищення поточних зобов'язань над довгостроковими у майбутньому. Що може бути пояснено бажанням підприємства уникнути залучення довгострокових кредитів банків, адже, через нестабільну економічну ситуацію в

країні та скрутне становище курсу національної валюти ставки за кредит постійно зростають. Так як, підприємство має можливість використовувати короткострокову заборгованість для провадження поточної діяльності, то це дає йому можливість більш ефективно використовувати залучені кошти і зменшує виплату за процентами.

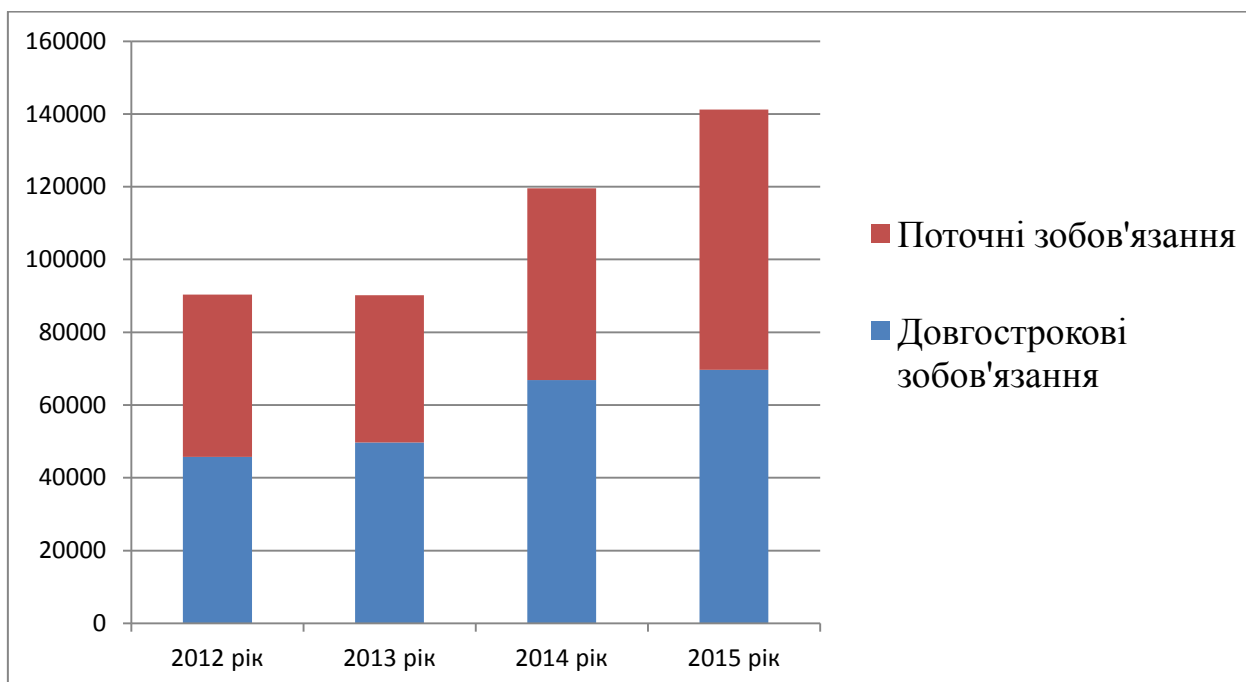

Рис. 2.3. Зміна заборгованості підприємства за 2012-2015 рр.

Джерело: розроблено автором.

Як ми можемо побачити із Табл. 2.2.4. довгострокові зобов'язання зросли на 2775 тис. грн., що є незначним збільшенням, враховуючи стан економіки та знецінення курсу гривню. Найбільше зросли поточні зобов'язання, а саме, за товари, роботи та послуги (на 12022 тис. грн.) і за розрахунками (6016 тис. грн.). Ці дві статті відображають заборгованість підприємства по виплатах найближчим агентам підприємства, таким як: працівники, постачальники та підрядники. Правильно пояснити та оцінити збільшення боргів підприємства перед його найближчими агентами досить складно. Ми не в змозі погодитися, що зростання зобов'язань за товари, роботи, послуги, за розрахунками та іншими поточними зобов'язаннями на 38,7%, 41,2%, 40,7% протягом одного звітного року свідчить про погіршення ліквідності

підприємства, тобто його здатності розплатитися з короткостроковими боргами використовуючи оборотні активи.

Таблиця 2.5

Структурно-динамічний аналіз структури та динаміки зобов'язань підприємства

Джерела майна	Абсолютні величини, тис. грн..		Структура, %		Абсолютне відхилення, тис. грн..	Відхилення в структурі, %	Темпи зростання, %
	2014	2015	2014	2015			
II Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
Довгострокові кредити банків	66881	69656	100	100	+2775	0	104,15
Усього за розділом II	66881	69656	100	100	+2775		104,15
III Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	2973	2985	5,7	4,17	+12	-1,53	100,4
За товари, роботи, послуги	31031	43053	58,9	60,1	+12022	+1,2	138,7
За розрахунками	14595	20611	27,7	28,8	+6016	+1,1	141,2
Інші поточні зобов'язання	4049	5696	7,7	7,96	+1647	+0,26	140,7
Усього за розділом III	52648	71593			+18945		136
Баланс	216574	266214			+49490		122,9

Джерело: складено автором.

В загальному, баланс підприємства, в порівнянні із 2014 роком, зріс на 49640 тис. грн., або на 22,9% і становить 266214 тис. грн., що свідчить про ефективність та прибутковість діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Та все ж, фінансова стабільність підприємства знаходиться під загрозою, адже, значне зростання дебіторської заборгованості при одночасному зростанні поточних зобов'язань за товари, роботи, послуги та за розрахунками, та зменшенні основних засобів, свідчить про погіршення стабільності. Тому, вище керівництво ПрАТ «Тернопільський молокозавод» має приділити особливу увагу своїм покупцям і переконатися, що зобов'язання перед

підприємством будуть виконанні, та використати частину прибутку на погашення заборгованостей перед власними працівниками і постачальниками.

З метою визначення абсолютних показників фінансової стійкості доцільно розглянути багаторівневу схему покриття запасів і витрат. Для характеристики ступеня забезпеченості запасів і витрат необхідно визначити наявність джерел їх формування, тобто наявність власних обігових коштів підприємства. Розрахунок значень було проведено за методологією, описаною в розділі 1.2. Для зручності, занесемо вихідні дані в Табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Розрахункові дані для агрегованого аналізу балансу ПрАТ
«Тернопільський молокозавод» станом на кінець 2015 року

№ п/п	Показники	На початок року, тис.грн.	На кінець року, тис.грн.
1	Власний капітал	97045	124965
2	Необоротні активи	127054	133330
3	Власні обігові кошти (р.1-р.2)	-30009	-8365
4	Довгострокові зобов'язання	66881	69656
5	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р. 3 + р. 4)	+36878	+61291
6	Короткострокові кредити та позики	52648	71593
7	Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р. 5 + р. 6)	+89526	+132884
8	Запаси	51004	73806
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (р. 3 - р. 8)	-81013	-82171
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р. 5-р. 8)	-14126	-12515
11	Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р. 7 - р. 8)	+38522	+59078

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства.

Як бачимо, у тернопільського молокозаводу наявні проблеми із власними обіговими коштами. Протягом років спостерігається їх значна нестача (82171 тис. грн.) станом на кінець 2015 року. Це насамперед пов'язано із зростанням

суми довго та короткострокових позик, та менш швидкими темпами зростання власного капіталу ПрАТ «Тернопільський молокозавод». На основі даних записаних у Табл. 2.6, ми можемо оцінити тип фінансової стійкості молокозаводу, за допомогою тримірного показника, а також визначити запас стійкості фінансового стану у днях.

Таблиця 2.7

Оцінка фінансового стану молокозаводу на кінець 2015 року

Показники	На початок року, тис.грн.	На кінець року, тис.грн.
Тип фінансової стійкості	<i>Нестійкий фінансовий стан</i>	<i>Нестійкий фінансовий стан</i>
Запас стійкості фінансового стану, днів (р.11: В × 360) де В — чиста виручка від реалізації продукції	38522 / 654310 * 360 = 21,2	59078 / 867708 * 360 = 24,5
Тримірний показник (р.9, р.10, р.11)	0,0,1	0,0,1

Джерело: розраховано автором

Отримані результати агрегованого аналізу балансу із Табл. 2.7 свідчать про нестійкий фінансовий стан і нестачу власних коштів. Значення тримірний показника для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» становить (0,0,1), що свідчить про порушену платоспроможність, адже, для забезпечення запасів та безперебійної діяльності, підприємство змушене залучати не тільки власні кошти і довгострокові кредити, а й короткострокові позики. Такий стан не є критичним для підприємства і з правильним управлінням є значні шанси відновити його платоспроможність. Більш детальний аналіз фінансової стійкості підприємства потребує розгляду відносних показників, який буде проведено в наступному розділі.

Завершальним етапом аналізу абсолютних показників фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод» ми вирішили зробити дослідження ліквідності балансу, адже саме ліквідність балансу показує на скільки підприємство здатне покрити свої зобов'язання за допомогою активів, а, отже, відображає його фінансовий стан більш детально. Балансова ліквідність визначається ступенем покриття зобов'язань підприємства його активами,

термін перетворення яких у кошти відповідає терміну погашення зобов'язань. Цим швидше той чи інший вид активу може набрати грошової форми, тим вища його ліквідність. Абсолютну ліквідність мають грошові кошти.

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні статей активу, що згруповані за ознакою ліквідності й розміщені в порядку її спаду, зі статтями пасиву, що згруповані за ознакою термінів погашення і розміщені в порядку збільшення строковості зобов'язань

Якщо при такому порівнянні активів вистачає, то баланс ліквідний і підприємство платоспроможне. У противному разі баланс неліквідний і підприємство вважається неплатоспроможним.

Оскільки одні види активів перетворюються на гроші швидше, інші - повільніше, треба згрупувати активи підприємства за ступенем їхньої ліквідності.

Перша група (A_1) – це абсолютно ліквідні активи, такі як готівка і короткострокові фінансові вкладення ($A_1 = p. 1160 \text{ ф.1} + p.1165 \text{ ф.1}$).

До другої групи (A_2) відносяться швидко реалізовані активи: дебіторська заборгованість та векселі отримані. Ліквідність цієї групи поточних активів залежить від ряду об'єктивних і суб'єктивних чинників: своєчасності відвантаження продукції, оформлення банківських документів, швидкості документообігу, від попиту на продукцію, її конкурентоспроможності, платоспроможності покупців, форм розрахунків та ін. ($A_2 = (p.1130 + p.1120) \text{ ф.1}$).

Значно більший термін знадобиться для перетворення виробничих запасів і незавершеного виробництва в готову продукцію, а потім у готівку. Тому вони віднесені до третьої групи – групи повільно реалізованих активів (A_3). Крім цього, до цієї групи належать витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи ($A_3 = (p.1100 + p.1110 + p.1170 + p.1190) \text{ ф.1}$).

Четверта група (A_4) – це важкореалізовувані активи, куди входять необоротні активи, які відбиті у першому розділі активу балансу ($A_4 = p. 1095 \text{ ф.1}$).

За настанням терміну оплати зобов'язання підприємства поділяють на чотири групи:

Найбільш термінові зобов'язання Π_1 – це кредиторська заборгованість за придбані товари і послуги ($\Pi_1 = p.1615\text{ф.1}$).

Короткострокові зобов'язання Π_2 – це короткострокові позикові кошти, поточні зобов'язання у розрахунках та інші поточні зобов'язання. Крім того, сюди слід зарахувати також частину пасивів, поданих у другому розділі пасиву “Забезпечення майбутніх витрат і платежів”, у частині сум, запланованих для виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати упорядкування балансу або протягом операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців. Таке обмеження стосується і розділу 5 “Доходи майбутніх періодів” ($\Pi_2 = (p.1600+p.1610+p.1665+p.1690)\text{ф.1}$).

Довгострокові пасиви Π_3 – це довгострокові кредити банку і позики, а також статті другого і п'ятого розділів пасиву балансу, не віднесені до другої групи ($\Pi_3 = (p.1510+p.1665) \text{ ф.1}$).

Постійні пасиви Π_4 – власні джерела коштів, що знаходяться постійно в розпорядженні підприємства ($p.1495 \text{ ф.1}$).

Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні статей активу, згрупованих за ознакою ліквідності та розміщених в порядку зниження ліквідності, зі статтями пасиву, що групуються за ступенем терміновості погашення зобов'язань.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо

$$A_1 > \Pi_1; A_2 > \Pi_2; A_3 > \Pi_3; A_4 \leq \Pi_4 \quad (2.2)$$

Аналіз ліквідності балансу за абсолютними величинами рекомендовано проводити за табл. 4.7, попередньо провівши необхідні розрахунки і групування статей балансу.

Розрахуємо групи активів балансу підприємства за даними на кінець поточного періоду, тобто, на кінець 2015 року:

$$A_1 = 0 + 1830 = 1830 \text{ (тис.грн.)};$$

$$A_2 = 41732 + 0 = 41732 \text{ (тис.грн.)};$$

$$A_3 = 73806 + 0 + 159 + 22 = 73987 \text{ (тис.грн.)}$$

$$A_4 = 133330 \text{ (тис.грн.)}$$

Тепер розрахуємо групи пасивів за термінами погашення на кінець 2015 року:

$$П_1 = 43053 \text{ (тис.грн.)}$$

$$П_2 = 2985 + 43053 = 46038 \text{ (тис.грн.)}$$

$$П_3 = 69656 + 4112 + 752 + 1870 + 4786 + 9091 = 90267 \text{ (тис.грн.)}$$

$$П_4 = 124965 \text{ (тис.грн.)}$$

Зіставлення найбільш ліквідних засобів і швидко реалізованих активів з найбільш терміновими зобов'язаннями і короткостроковими пасивами дає змогу визначити поточну ліквідність. Порівняння повільно реалізованих активів з довгостроковими пасивами відображає перспективну ліквідність.

Отже, для нашого підприємства справедливим є таке рівняння: $A_1 < П_1$, $A_2 < П_2$, $A_3 < П_3$, $A_4 > П_4$. Одержані результати показують, що підприємству не вистачає коштів на поточну діяльність, це ж стосується перспективної ліквідності, підприємству потрібно приділити більше уваги своїм грошовим потокам.

Комплексна оцінка ліквідності балансу проводиться на основі загального показника платоспроможності:

$$K_{пл} = \frac{A_1 + 0,5A_2 + 0,2A_3}{П_1 + 0,5П_2 + 0,2П_3} \quad (2.3)$$

$$K_{пл2015} = 0,7476085$$

Для більш повної характеристики ліквідності слід провести детальний коефіцієнтний аналіз ліквідності та змін його в динаміці, який ми відобразимо в наступному розділі. Що ж стосується аналізу абсолютних показників, то ми провели його повністю, адже було використано основні методики, які визнаються в сучасному економічному світі, та найбільш підходять до використання при дослідженні вітчизняних підприємств без іноземного капіталу.

2.3. ДІАГНОСТИКА ВІДНОСНИХ ПОКАЗНИКІВ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДОСЛІДЖУВАНОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.

Для розгляду методики розрахунку відносних показників фінансового стану виділимо їх основні групи:

- коефіцієнти ліквідності;
- коефіцієнти фінансової стійкості й платоспроможності;
- коефіцієнти ділової активності;
- коефіцієнти ефективності (рентабельності);
- коефіцієнти діагностики параметрів кризового розвитку підприємства (банкрутства).

Аналіз величин коефіцієнтів було виконано згідно з даними фінансової звітності ПрАТ «Тернопільський молокозавод», наведеної у додатках.

Коефіцієнтний аналіз ліквідності. Для оцінки ліквідності розраховують показники: коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності і коефіцієнт абсолютної ліквідності, а також показник чистого оборотного капіталу (його наявність і величина свідчать про можливість підприємства забезпечувати свої зобов'язання і розвивати подальшу діяльність. Розраховується він як різниця між оборотними активами підприємства і його поточними зобов'язаннями).

1. Коефіцієнт поточної ліквідності (загальної ліквідності, коефіцієнт покриття боргів). Дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, скільки гривень поточних активів підприємства приходиться на одну гривню поточних зобов'язань

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) розраховують за формулою:

$$\text{Коеф. пот. ліквідності} = \frac{\text{Поточні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.4)$$

У європейській обліково-аналітичній практиці доводиться критичне нижнє значення показника - 2. Але це тільки орієнтовне значення, що вказує на порядок показника, але не на його точне нормативне значення.

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності. На відміну від коефіцієнта поточної ліквідності він враховує якість оборотних активів і є більш строгим показником ліквідності. Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховують за формулою:

$$\text{Коеф. швидкої ліквідності} = \frac{\text{Оборотні активи} - \text{Запаси}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.5)$$

В економічній літературі приводиться орієнтовне нижнє значення цього коефіцієнта - 1, однак ця оцінка має умовний характер (наприклад, у роздрібній торгівлі цей коефіцієнт невисокий, тому що велика частина коштів вкладена в запаси).

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (норма грошових резервів) показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена негайно. Коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховують за формулою

$$\text{Коеф. абсолютної ліквідності} = \frac{\text{Грошові кошти та їх еквіваленти}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (2.6)$$

Теоретичне значення цього коефіцієнта повинно бути не менше 0,2 - 0,25.

Як показують результати (див. Табл. 2.3.1), для задоволення поточних зобов'язань підприємство не має достатньої кількості оборотних активів, про що свідчить величина коефіцієнта покриття, який на кінець 2015 р. склав 1,86, що дещо нижче нормативного значення. Це означає, що підприємство не в змозі вчасно ліквідувати свої борги. Коефіцієнт швидкої ліквідності за аналізований період зріс з 0,73 до 0,83, що також нижче нормативного значення, тобто підприємство не має можливості сплатити поточні зобов'язання за умови своєчасного розрахунку з дебіторами і така ситуація спостерігається протягом тривалого періоду, про що свідчить динаміка коефіцієнта.

Про нездатність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість свідчать фактичні дані щодо коефіцієнта абсолютної ліквідності, який на кінець 2015 р. склав 0,03 при нормативному значенні 0,2-0,35. Отже у підприємства не вистачає також і грошових коштів на покриття невідкладних зобов'язань.

Таблиця 2.8

Коефіцієнти ліквідності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Назва показника	Значення коефіцієнтів на кінець звітної періоду		
	2013 р.	2014 р.	2015р.
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{50468}{40445} = 1,28$	$\frac{89520}{52648} = 1,7$	$\frac{132884}{71593} = 1,86$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{50468 - 15700}{40445} = 0,86$	$\frac{89520 - 51004}{52648} = 0,73$	$\frac{132884 - 73806}{71593} = 0,83$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{1164}{40445} = 0,03$	$\frac{1068}{52648} = 0,02$	$\frac{1830}{71593} = 0,03$
Чистий оборотний капітал(тис. грн.)	50468-40445=10023	89520-52648=36872	132884-71593=61291

Джерело: складено автором.

Така ситуація склалася за рахунок низької кількості обігових коштів, які були направлені в розвиток підприємства і його неліквідних активів, а також одночасного зростання поточної заборгованості. Всі показники знаходяться нижче норми, особливо коефіцієнт абсолютної ліквідності, що свідчить про те що підприємство всі вільні кошти направляє у виробничий процес. Позитивним фактором є додатне значення чистого оборотного капіталу, адже це свідчить, що незважаючи на показники нижче норми, молокозавод має кошти не тільки достатні для того щоб покрити свої зобов'язання, а й має у своєму розпорядженні 61291 тис. грн. для розширення діяльності.

Наступним етапом є дослідження групи коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства. В свою чергу, при аналізі фінансової стійкості доцільно виділити підгрупи показників. Першу підгрупу показників фінансової стійкості підприємства складають коефіцієнти капіталізації: коефіцієнт концентрації власного капіталу (або коефіцієнт автономії), коефіцієнт концентрації позикового капіталу (або коефіцієнт фінансової залежності) та коефіцієнт співвідношення позикового та власного капіталу.

Коефіцієнт автономії характеризує частку власних джерел підприємства у

загальній сумі коштів, авансованих в його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійке, стабільне і незалежне від зовнішніх кредиторів підприємство. Критичне значення коефіцієнта автономії - 0,5. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{авт}} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Джерела засобів, разом}} \quad (2.7)$$

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу характеризує частку позикових джерел у загальній сумі джерел майна підприємства. Він є доповненням до попереднього показника, їхня сума дорівнює 1 (або 100 %), та розраховується за оберненою формулою.

Коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталів дає найбільш загальну оцінку фінансовій стійкості підприємства. Він має досить просту інтерпретацію і показує величину позикових джерел, що приходиться на кожен грошову одиницю власних джерел. Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості і навпаки. Оптимальне співвідношення власних і позикових джерел, прийнятних у фінансовому управлінні, 50:50. Зворотний йому коефіцієнт – коефіцієнт фінансового ризику.

Розрахунок першої групи показників за 3 останні роки діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» представлено у Табл. 2.3.2 з наведенням нормативних значень.

Варто ще раз нагадати, що розбіжність показників з нормативними значеннями в негативну сторону, не обов'язково свідчить про проблеми діяльності підприємства. Адже лише дослідження тенденцій цих показників та ринкових умов і загальної ситуації в країні, в комплексі з нормативними значенням, дадуть можливість зробити правильні висновки.

Таблиця 2.9

Розрахунок коефіцієнтів капіталізації

Показники		Значення коефіцієнтів станом на кінець звітної періоду		
		2013 р.	2014 р.	2015 р.
Коефіцієнт автономії	>0,5	$\frac{76911}{167084} = 0,46$	$\frac{97045}{216574} = 0,45$	$\frac{124965}{266214} = 0,47$
Коефіцієнт фінансової залежності	<2	$\frac{167084}{76911} = 2,17$	$\frac{216574}{97045} = 2,23$	$\frac{266214}{124965} = 2,13$
Коефіцієнт фінансового ризику (фінансової стабільності)	0,5-1	$\frac{49728 + 40445}{76911} = 1,17$	$\frac{66881 + 52648}{97045} = 1,23$	$\frac{69656 + 71593}{124965} = 1,13$

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності.

З наведеної таблиці можна зробити наступні висновки: за досліджуваний період 2013 - 2015 рр., коефіцієнт автономії підприємства дещо нижче нормативного. На кінець 2014 р. він склав – 0,45, а на кінець 2015 р. – 0,47. Це означає, що підприємство відчуває дефіцит власних засобів для здійснення своєї діяльності, тому залучає позикові кошти. Про це також свідчить коефіцієнт фінансової залежності, який в 2015 р. склав 2,13, що перевищує нормативне значення на 0,13.

Слід зазначити, що тенденція показника фінансової залежності до зменшення вказує на деяке скорочення величини питомої ваги залучених засобів у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт фінансового ризику відображає, скільки одиниць залучених засобів приходить на кожну одиницю власних. Динаміка зміни коефіцієнта протягом 2013 - 2015 рр. свідчить про поступове зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел, тобто про наростання фінансової стабільності. Динаміку зміни цих показників наведено на Рис. 2.4.

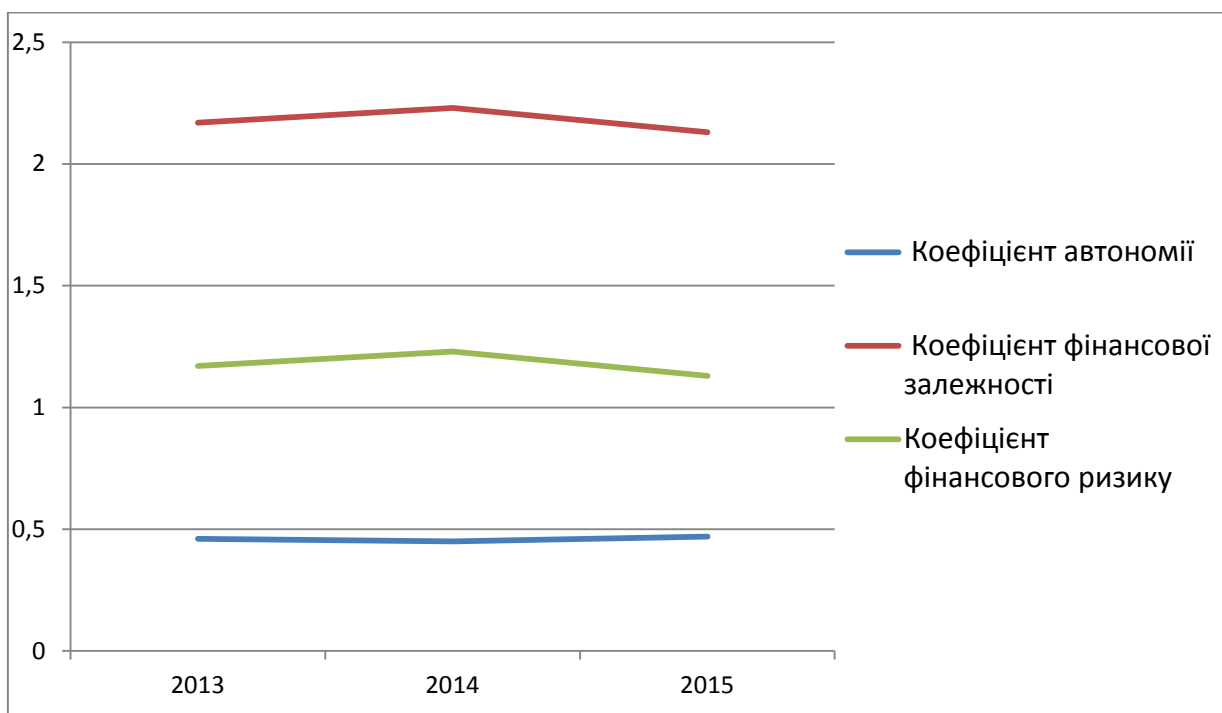

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів капіталізації

Джерело: складено автором на основі даних Табл. 2.9.

Друга підгрупа показників фінансової стійкості характеризує взаємозв'язок пасивів і активів балансу підприємства (див. Табл. 2.10). Першим розглянемо коефіцієнт маневреності власних коштів. Даний показник показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в обігові кошти, а яка частина капіталізована. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{ман}} = \frac{\text{Власні оборотні засоби}}{\text{Власний капітал}} \quad (2.8)$$

Значення цього показника може відчутно коливатись залежно від структури капіталу і галузевої належності підприємства. Для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» значення цього показника знаходиться нижче норми, але спостерігається тенденція до виправлення ситуації. Так, у 2014 році значення $K_{\text{ман}}$ становило -0,31, а на кінець 2015 року вже – 0,07. Причина таких значень коефіцієнта – значна питома вага залучених коштів у загальній сумі пасивів і незмога підприємства забезпечити гнучкість використання власних засобів.

Таблиця 2.10

Розрахунок коефіцієнтів другої підгрупи фінансової стійкості

Показники		Значення коефіцієнтів станом на кінець звітної періоду		
		2013 р.	2014 р.	2015 р.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0	$\frac{76911 - 116616}{76911} = -0,52$	$\frac{97045 - 127054}{97045} = -0,31$	$\frac{124965 - 133330}{124965} = -0,07$
Поточна платоспроможність, тис. грн.	$\frac{П}{0} > 0$	$\frac{0+0+1164-40445}{-39281}$	$\frac{0+0+1068-52648}{-51580}$	$\frac{0+0+1830-74593}{-72763}$
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,1	$\frac{76911 - 116616}{50468} = -0,8$	$\frac{97045 - 127054}{89520} = -0,34$	$\frac{124965 - 133330}{132884} = -0,06$
Коефіцієнт покриття	1,5	$\frac{50468}{40445} = 1,25$	$\frac{89520}{85648} = 1,05$	$\frac{132884}{71593} = 1,86$
Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	$\frac{<0,5}{5}$	$\frac{49728}{116616} = 0,43$	$\frac{66881}{127054} = 0,52$	$\frac{69656}{133330} = 0,52$
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{<0,5}{5}$	$\frac{49728}{76911 + 49728} = 0,4$	$\frac{66881}{97045 + 66881} = 0,41$	$\frac{69656}{124965 + 69656} = 0,38$

Джерело: складено автором на основі звітності ПрАТ «Тернопільський молокозавод.»

Коефіцієнт структури довгострокових вкладень показує, яка частина основних засобів та інших необоротних активів профінансована зовнішніми інвесторами, тобто в певному значенні належить їм, а не підприємству. Збільшення коефіцієнта в динаміці говорить про посилення залежності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів характеризує частку довгострокових позик, притягнутих для фінансування активів поряд з власними коштами. Зростання цього показника в динаміці розглядається як

негативна тенденція, яка означає, що підприємство сильніше залежить від зовнішніх інвесторів, що було актуальним для молокозаводу до 2015 року, адже цей показник на кінець звітної періоду зменшився на 0,3 в порівнянні із 2014 роком і становить 0,38.

Треба ще раз підкреслити, що не існує певних єдиних нормативних критеріїв для розглянутих показників. Вони залежать від багатьох чинників: галузевої приналежності підприємства, правил кредитування, сформованої структури джерел коштів, оборотності обігових коштів, іміджу підприємства і т.д. Тому прийнятність значень цих коефіцієнтів, оцінка їхньої динаміки і напрямків зміни можуть бути встановлені тільки в результаті порівнянь по групах підприємств.

Наступним етапом ми обрали аналіз ділової активності ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Ділова активність підприємства характеризує весь спектр зусиль, які направлені керівництвом суб'єкта господарювання на його просування на ринках продукції, праці, капіталу і проявляється у динамічності розвитку, досягненні поставлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту. Оцінка ділової активності підприємства здійснюється шляхом вивчення рівня ефективності використання його ресурсів. Ефективне використання фінансових ресурсів визначається їх оборотністю.

Для обґрунтованої оцінки стану оборотних коштів аналізують передусім їхню динаміку, бо балансові залишки оборотних коштів на кінець року, як правило, є нижчими, ніж на певні поточні дати, оскільки перед складанням кінцевого балансу перевіряється його реальність за допомогою проведення інвентаризації. Для ліквідації понаднормативних запасів необхідно скоротити закупівлю тих матеріалів, що є в надлишку, реалізувати непотрібні матеріали, зменшити незавершене виробництво, вжити необхідні заходи для забезпечення відвантаження покупцям усієї готової продукції.

Методика аналізу оборотності оборотних коштів полягає в порівнянні показників оборотності оборотних коштів підприємства за звітний період з

аналогічними показниками за минулий звітний період. У такий спосіб виявляються тенденції зміни ефективності використання оборотних коштів. Ця інформація корисна для акціонерів, можливих інвесторів, потенційних покупців, постачальників та ін.

У межах даної роботи розглядаються показники ділової активності підприємства, такі як коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, період оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, період оборотності запасів і т. ін. Алгоритм розрахунку показників оборотності наведено в Табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Формули розрахунку показників оборотності коштів

Назва показника	Формула розрахунку
Коефіцієнт оборотності активів	$K_{oa} = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість майна}}$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_{одз} = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість чистої дебіторської заборгованості}}$
Показник тривалості обороту дебіторської заборгованості	$T_{одз} = \frac{\text{Кількість днів у періоді}}{K_{одз}}$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{окз} = \frac{\text{Вартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість чистої кредиторської заборгованості}}$
Показник тривалості обороту кредиторської заборгованості	$T_{окз} = \frac{\text{Кількість днів у періоді}}{K_{окз}}$
Коефіцієнт оборотності запасів	$K_{оз} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість запасів}}$
Тривалість оборотності запасів	$T_{обз} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{оз}}$
Коефіцієнт оборотності основних засобів	$K_{ооз} = \frac{\text{Вартість реалізованої продукції}}{\text{Середньорічна вартість ОЗ}}$

Джерело: сформовано автором на основі економічної літератури.

Контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості є надзвичайно важливим у процесі аналізу фінансового стану. При цьому особливу увагу приділяють статті «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги», бо згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку ця дебіторська заборгованість відображається в балансі за чистою реалізаційною вартістю, тобто як сума дебіторської заборгованості за мінусом сумнівних і безнадійних боргів.

Методика аналізу показників оборотності дебіторської заборгованості яку ми використали: дані за звітний період порівнюють з даними за минулий рік (або інший попередній звітний період), визначають зміни і вивчають причини цих змін, їхню якісну характеристику.

Щодо кредиторської заборгованості, то першим кроком аналітичної роботи була проведена перевірка достовірності даних щодо видів і термінів кредиторської заборгованості за договорами і контрактами з контрагентами, оцінка умов заборгованості, термінів і обмежень у виконанні договірних умов, можливості залучення додаткових джерел фінансування.

На кінець звітного періоду передбачається проведення спільного (порівняльного) аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості.

Як збільшення, так і скорочення дебіторської і кредиторської заборгованості можуть спричинити негативні наслідки для фінансового стану підприємства. Наприклад, зменшення дебіторської заборгованості відносно кредиторської може статися через скорочення чисельності покупців внаслідок погіршення стосунків з клієнтами, що може викликати скорочення обсягів доходів від реалізації чи виробництва. Зростання дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності споживачів продукції (робіт, послуг) суб'єкта господарювання.

У практичній діяльності підприємства виконання аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості потребує вивчення причин їх виникнення, в тому числі за термінами, контрагентами конкретних ситуацій на виробництві.

Вихідні дані для розрахунків показників ділової активності взяті із звітних даних підприємства за 2013 – 2015 рр., та подані у таблиці нижче.

Таблиця 2.12.

Вихідні дані для розрахунку показників ділової активності

Показники, тис.грн.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Чиста дохід від реалізації	575403	654310	867708
Собівартість реалізованої продукції	467533	506419	707475
Середньорічна вартість основних засобів	91185	108034	117113,5
Середньорічна вартість чистої дебіторської заборгованості	32054,5	35611,5	47219,5
Середньорічна вартість кредиторської заборгованості	88755	104851	130389
Середньорічна вартість запасів	22653,5	33352	62405
Середньорічна вартість майна	319690	191829	241394

Джерело: складено автором на основі звітних даних (див. Додаток ?).

У Табл. 2.12 показники ділової активності розраховані за алгоритмом Табл.2.11. Коефіцієнт оборотності активів показує, скільки разів за звітний період відбувається повний цикл виробництва й обігу, який приносить відповідний ефект у вигляді прибутку. В 2014 р. такий показник мав значення 3,4 разів, а в 2015 р. – 3,6 разів, тобто коефіцієнт оборотності активів за аналізований період збільшився на 0,2 пункти. Такі зміни вказують на зростання ефективності використання майна підприємства, яке відбулось за рахунок скорочення тривалості обігу оборотного капіталу.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості дещо зріс у 2014 р. порівняно з 2013 р. Його значення досягло 18,4 раза, та залишилось незмінним у 2015 році, тобто цей показник зріс на 0,4 пункти, а період оборотності дебіторської заборгованості за цей період знизився з 19,7 до 19,3 днів. Це свідчить про активізацію роботи керівництва підприємства з контрагентами – дебіторами і про те, що продукція, не реалізована у 2013 р. була реалізована і практично повністю оплачена в 2014 р.

Таблиця 2.13

Аналітичні дані показників ділової активності підприємства

Показники	Значення коефіцієнтів		
	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Коефіцієнт оборотності активів, разів	1,8	3,4	3,9
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, разів	18	18,4	18,4
Показник тривалості обороту дебіторської заборгованості, днів	19,7	19,3	19,3
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, разів	6,5	6,2	6,7
Показник тривалості обороту кредиторської заборгованості, днів	54,6	57,3	53
Коефіцієнт оборотності запасів, разів	20,7	15,2	11,3
Тривалість оборотності запасів, днів	17,2	23,4	31,4
Коефіцієнт оборотності основних засобів, разів	6,3	6,1	7,4

Джерело: розраховано автором на основі Табл. 2.11 та 2.12.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс у 2015 р. до 6,7, а в 2014 р. він складав 6,2. Такі зміни відбулися на фоні зменшення тривалості оборотності кредиторської заборгованості з 57 до 53 днів. Така тенденція є позитивною для підприємства, бо дебіторська заборгованість погашається значно швидше і підприємство має змогу скоротити тривалість операційного циклу, а також швидше погашати кредиторську заборгованість, що є важливим для поліпшення його фінансового стану.

Показник оборотності запасів протягом досліджуваного періоду зменшився, що свідчить про зниження ефективності роботи молокозаводу щодо запасів у 2015 р. Це відбулось за рахунок дещо більшого вкладу коштів у тару та пакувальні матеріали, через вигідні умови. Розглядаючи цей показник в розрізі його тривалості, слід підкреслити, що показник тривалості обороту запасів також значно зріс з 23 до 31 дня, тобто на 8 днів.

Коефіцієнт оборотності основних засобів в 2015 р. зріс на 1,3 пункти порівняно з 2014 р. Зміни динаміки показника відбулися за рахунок збільшення

обсягів реалізації продукції, а також росту мобільності активів підприємства (зростання частки оборотних активів).

Позитивна тенденція значення узагальнюючого показника тривалості обігу оборотного капіталу свідчить про мобілізацію дій керівництва підприємства на фоні нестачі коштів на поповнення оборотних запасів.

У цілому ділова активність ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за аналізований період зростає. Це сталося внаслідок проведених заходів з реалізації готової продукції та ін. запасів, деякого росту обсягів виробництва за рахунок поліпшення проведення маркетингових досліджень, зменшення вартості основних засобів підприємства за рахунок часткового списання матеріально і морально застарілого обладнання та продажу не використовуваного, а також більш ефективного використання ресурсів підприємства в цілому, як власних, так і залучених.

Тепер розглянемо коефіцієнти ефективності, або як їх ще називають – коефіцієнти рентабельності, які є найбільш важливими для розвитку суб'єкта господарювання. При дослідженні в основному виділяють дві групи коефіцієнтів рентабельності: рентабельність інвестицій та рентабельність продажу.

Рентабельність інвестицій досліджуватись не буде, так як ПрАТ «Тернопільський молокозавод» не веде інвестиційної діяльності і прибуток одержує від основної діяльності.

При оцінці рентабельності продажу на основі показників прибутку і виручки від реалізації можна розраховувати коефіцієнти рентабельності, як випуску продукції (робіт, послуг) в цілому, так і окремих її видів. Ми розрахуємо рентабельність всього випуску продукції, адже виділити один основний вид продукції для даного підприємства важко.

Для цієї групи показників рентабельності також характерна множина показників оцінки рентабельності продажу, що обумовлено вибором певного виду прибутку. Відповідно ми розрахували три показника рентабельності продажу: валова рентабельність реалізованої продукції, що показує

ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення; операційна рентабельність реалізованої продукції (цей коефіцієнт показує рентабельність підприємства після вирахування витрат на виробництво і збут товарів), чиста рентабельність реалізованої продукції (інформаційна база наведена в Додатках).

У процесі аналізу вивчалася динаміка вищезгаданих показників рентабельності. У табл. 2.14 наведено алгоритм розрахунку основних показників рентабельності.

Таблиця 2.14

Алгоритм розрахунку показників рентабельності

Показники	Формула розрахунку
Рентабельність капіталу:	
- рентабельність капіталу активів (майна)	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}}$
- рентабельність власного капіталу	$ROE = P_{\text{власного кап}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$
Рентабельність продажів	
- валова рентабельність реалізованої продукції	$P_{\text{вал}} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Виторг від реалізації}}$
- операційна рентабельність реалізованої продукції	$P_{\text{операц}} = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Виторг від реалізації}}$
- чиста рентабельність реалізованої продукції	$P_{\text{чиста}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Виторг від реалізації}}$
Рентабельність виробничої діяльності:	
- валова рентабельність виробництва	$P_{\text{ВП}} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}}$
- чиста рентабельність виробництва	$P_{\text{чп}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}}$

Джерело: складено автором на основі джерела № 27.

На основі алгоритму наведеного в Табл. 2.14 проведемо розрахунок показників рентабельності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» за останні 3 роки, одержані результати занесемо в Табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Коефіцієнти ефективності ПрАТ «Тернопільський молокозавод»

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Рентабельність капіталу активів	0,05	0,11	0,12
Рентабельність власного капіталу	0,19	0,21	0,23
Валова рентабельність продукції	0,19	0,23	0,19
Операційна рентабельність продукції	0,05	0,06	0,06
Чиста рентабельність продукції	0,03	0,03	0,03
Валова рентабельність виробництва	0,23	0,29	0,23
Чиста рентабельність виробництва	0,03	0,04	0,04

Джерело: розраховано автором на основі звітності.

При розгляді показника рентабельності операційної діяльності разом з показником валової рентабельності можна встановити причини змін рентабельності. Так як протягом ряду років валова рентабельність коливалась, а показник операційної рентабельності поступово зростав, причина скоріш за все у зменшенні адміністративних і збутових витрат.

У виробничій практиці найчастіше використовується показник чистої рентабельності реалізованої продукції. Незмінність протягом будь-якого періоду показника операційної рентабельності з одночасним зниженням показника чистої рентабельності може свідчити або про збільшення фінансових витрат і одержання збитків від участі в капіталі інших підприємств, або про зростання суми сплачуваних податків. Ці два коефіцієнти для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» залишалися незмінними протягом 3-х останніх років, тому зробити конкретний висновок важко.

Як ми бачимо із Табл. 2.15 більшість показників у 2015 році зросли, хоча й не сильно, в порівнянні з 2014 роком, і ще більше із 2013 роком. Скорочення зазнали валова рентабельність реалізації та виробництва, що свідчить про зростання витрат на збут продукції. Це, в свою чергу, можна пояснити зростанням вартості паливно-мастильних матеріалів та вартості запчастин до автомобілів.

Аналізуючи коефіцієнти рентабельності, слід сказати, що найбільш широке розповсюдження в аналітичній роботі одержала факторна модель фірми «DuPont», рівняння, що показує прибутковість капіталу як залежність від

прибутковості активів і фінансового левериджу. Перетворення моделі показано у формулах (2.9) – (2.12).

За моделлю визначимо фактори, які впливають на ефективність роботи підприємства, кількісно оцінимо цей вплив.

$$ROE = \frac{\text{ЧП}}{\text{БК}} ; \quad (2.9)$$

$$ROA = \frac{\text{ЧП}}{A} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧР}} \times \frac{\text{ЧР}}{A} = R_{np} \times K_a ; \quad (2.10)$$

$$ROE = \frac{\text{ЧП}}{\text{БК}} = \frac{\text{ЧП}}{A} \times \frac{A}{\text{БК}} = ROA \times \frac{A}{\text{БК}} ; \quad (2.11)$$

$$\text{Рівняння Дюпона: } ROE = ROA \times \left(\frac{A}{\text{БК}} \right) = R_{np} \cdot K_0 \cdot \frac{A}{\text{БК}} \quad (2.12)$$

де $\frac{A}{\text{БК}}$ - коефіцієнт фінансового левериджу; ЧП – чистий прибуток; ЧР – чистий дохід; А – середньорічна вартість активів; БК - власний капітал; К – капіталовіддача активів; R_{np} - рентабельність продажу; ROA - рентабельність активів; ROE - рентабельність капіталу.

Розрахуємо показник Дюпона для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» у розрізі 3 останніх років:

$$2013 \text{ р. } ROE = 0.05 * \frac{319690}{76911} = 0.21;$$

$$2014 \text{ р. } ROE = 0.11 * \frac{191829}{97045} = 0.22;$$

$$2015 \text{ р. } ROE = 0.12 * \frac{241394}{124965} = 0.23.$$

З моделі видно, що рентабельність власного капіталу підприємства залежить від трьох факторів: чистої рентабельності продажу, ресурсовіддачі та структури джерел засобів, інвестованих в підприємство. Значущість даних показників зумовлена тим, що вони узагальнюють всі сторони фінансово-господарської діяльності підприємства: перший фактор узагальнює звіт про фінансові результати, другий — актив балансу, третій — пасив балансу. В свою чергу, тенденція даного показника до зростання, свідчить про накопичення фінансової стійкості досліджуваним підприємством.

Отже, незважаючи на незначні відхилення досліджуваних показників, від тих що визнаються нормативними в економічній літературі та завдяки позитивним тенденціям, можемо зробити висновок, що фінансова стійкість ПрАТ «Тернопільський молокозавод» перербуває в хорошому станні та покращується з кожним роком.

ВИСНОВОК ДО РОДІЛУ II

Для практичної частини магістерської роботи, а саме, дослідження та оцінки фінансової стійкості, нами було обране ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Сьогодні ПрАТ «Тернопільський молокозавод» одне з найпотужніших молочних підприємств України. Щоденна переробка молока становить понад 300 тонн, а кількість працівників зросла до 1500 людей. На заводі повним ходом впроваджуються новітні технології: ми перше підприємство в Україні, яке виготовляє молоко за німецькою технологією «Fresh milk» («Свіже молоко»). Станом на 2016 рік ПрАТ «Тернопільський молокозавод» налічує 14 власних регіональних представництв (у Західній Україні та у містах Київ, Чернігів та Одеса).

Діагностика була проведена за допомогою набору абсолютних та відносних показників. Використовуючи абсолютні показники ми провели структурно-динамічний аналіз оборотних та необоротних активів підприємства, його власного та позикового капіталу.

Інструментарій діагностики фінансової стійкості за допомогою відносних показників налічує велику кількість коефіцієнтів, які ми сформували в групі, а саме коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти фінансової стійкості й платоспроможності, коефіцієнти ділової активності, коефіцієнти ефективності (рентабельності), коефіцієнти діагностики параметрів кризового розвитку підприємства (банкрутства).

Провівши детальний аналіз перерахованих вище показників, можемо зробити висновок: незважаючи на незначні відхилення досліджуваних показників, від тих що визнаються нормативними в економічній літературі та завдяки позитивним тенденціям, стверджуємо, що фінансова стійкість ПрАТ «Тернопільський молокозавод» перербуває в хорошому стані та буде покращуватись з кожним роком.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.

В розділі 1.3. даної роботи, ми вияснили, що на діяльність підприємства та на його фінансову стійкість зокрема впливає велика кількість факторів. В цьому розділі ми спробуємо виокремити основні фактори впливу на фінансову стабільність ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Зробимо це дотримуючись класифікації поданої на Рис. 1.2.

Отже, як відомо, чинники I рівня - це узагальнюючі (базові) чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників.

До чинників I рівня відносять:

- а) фазу економічного розвитку системи;
- б) стадію життєвого циклу підприємства.

Говорячи про фазу економічного розвитку, необхідно зауважити, що на сучасному етапі розвитку економіки України фінансова стійкість багатьох підприємств істотно погіршилася. Основними чинниками цього є фінансово-економічна криза в Україні, зростання інфляції, нестабільна державна податкова і кредитна політика. Нестабільність економічної ситуації в Україні зумовлює погіршення інвестиційного клімату в державі. Значний вплив на фінансову стійкість тернопільського молокозаводу справляє також зовнішньоекономічна політика держави, яка охоплює експортну та імпорتنу політику. У підприємства є зв'язки із виробниками молока продукції в країнах СНД та Європи, але на шляху їх співпраці стоять високі митні збори та погана регуляція митного законодавства.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» має довго історію, яка розпочалася ще в 1960-х, підприємство зазнавало декілька реформ та реорганізацій. На

теперішній час молокозавод знаходиться на стадії середнього віку життєвого циклу.

Це означає, що ПрАТ «Тернопільський молокозавод» збільшується за розмірами, відбувається розширення сегментів збуту, орієнтація на регіональну диверсифікацію, зростання прибутків на оптимальному рівні; в організації розвивається бюрократія, розподіл праці екстенсивний, формалізується політика та розподіл повноважень. В управлінні персоналом широко використовуються правила та посадові інструкції. На виробництві та в маркетингу зайняті спеціалісти-професіонали. Також спостерігається децентралізація до рівня керівників підрозділів, при помилковому управлінні, це може привести до зменшення гнучкості та інноваційної активності підприємства.

Чинники II рівня - похідні, адже вони є результатом дії базових чинників. Вони бувають зовнішніми і внутрішніми.

Зовнішніми чинниками II рівня є ті, вплив яких пов'язаний з характером державного регулювання (податкова, грошово-кредитна, амортизаційна, соціальна, демографічна політика тощо). Найбільше на діяльність тернопільського молокозаводу впливає грошово-кредитна політика держави. Адже для подальшого розвитку підприємству необхідні грошові кошти, до залучення яких управління молокозаводу змушене вдаватися не зважаючи на досить не вигідні умови.

До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом. Менеджери ПрАТ «Тернопільський молокозавод» намагаються оптимізувати структуру капіталу підприємства і спрямовують свої зусилля на довгострокову перспективу. Як ми бачили в розділі 2, платоспроможність підприємства не задовольняє нормативним значенням, що пов'язано насамперед із зростанням позикового капіталу. Але якби управлінці

сконцентрували свою увагу на досягнення поточної платоспроможності, то за умов що склалися на ринку, підприємство зупинилося у розвитку і наразило себе на небезпеку у майбутні періоди діяльності.

Чинники III рівня є деталізуючими. З їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства найважливішим для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» зовнішнім фактором третього рівня, що впливає на ступінь фінансової стійкості, є рівень інфляції. Порівняно із стабільним етапом розвитку в умовах економічної кризи зростає вплив інфляції, що негативно відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку. Це, в свою чергу, призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел. Зменшення власних фінансових ресурсів підприємств при стабільній чи зростаючій потребі в ресурсах обумовлює необхідність їх запозичення у значно більших обсягах, а це означає, що ціна на позикові ресурси зростатиме, ускладнюватиметься можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого зросте вартість капіталу підприємства. Все це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства.

Вплив внутрішніх чинників третього рівня ми розглянемо у наступному, 3.3. розділі. Саме ці чинники при правильному управлінні виступають напрямками покращення фінансової стійкості.

На нашу думку при розгляді факторів впливу на підприємство доцільно провести SWOT-аналіз, який дасть змогу не тільки виявити фактори, які впливають на фінансову стійкість, та породжують можливості та загрози його діяльності. Провівши цей аналіз, ми зможемо сформувані основні можливості, якими може скористатися підприємство, що в свою чергу покращить його фінансову стабільність, та показати основні загрози, які їй можуть зашкодити.

Для того щоб краще оцінити можливості розвитку потенціалу ПрАТ «Тернопільський молокозавод», проведемо SWOT-аналіз та побудуємо його матрицю (Додаток А).

Сильні сторони підприємства:

1. Великий асортимент пропонованої продукції.
2. Наявність власних підрозділів з доставки сировини.
3. Наявність власного Інтернет-сайту, де покупець може ознайомитися з усім асортиментом.
4. Великий досвід компанії в даній сфері, досвідчені кадри.

Слабкі сторони підприємства:

1. Ціни вище, ніж на аналогічні товари конкурентів.
2. Частина технологічного обладнання потребує оновлення.
3. Відсутність новинок - товарів, якісно відрізняються від товарів конкурентів.

Можливості:

1. При створенні новинок можливість впровадження зовнішньої реклами та реклами по телебаченню, з метою підвищення обізнаності споживачів і стимулюванні попиту.
2. Зниження ціни на товари, за рахунок встановлення нового, більш раціонального обладнання.
3. Створення супермаркетів самообслуговування, з наявністю продавців – консультантів.
4. Проведення таких видів реклами, як: sales promotion - акції, дегустації, презентації; sampling - розповсюдження зразків товарів. Акція, яка полягає у безкоштовному пропонуванні споживачеві товару з метою стимулювання його постійного використання.
5. Розширення обсягів продажів шляхом виходу на нові географічні ринки.

Загрози:

1. Погіршення економічної ситуації, що може призвести до зниження рівня продажів на товари, які не є товарами першої необхідності (наприклад, йогурт).

2. Збільшення попиту на товари - замітники, внаслідок поліпшення їх якісних характеристик.

3. Прихід сильних конкурентів.

4. Збільшення цін на сировину постачальників, що веде до підвищення ціни на продукцію в цілому.

Опишемо наведені в таблиці результати за групами, які відповідають сильним і слабким сторонам ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Великий асортимент продукції дасть змогу:

1.1. Реклама великої кількості видів продукції;

1.2. Встановлення нового обладнання дозволить збільшити продуктивність на 45%, собівартість знизити на 13%, а відходи на 63%;

1.3. Внаслідок великої кількості різних видів продукції, є можливість відкрити спеціальні супермаркети з продавцями - консультантами. Споживачі будуть більш інформовані про продукцію молочного заводу;

1.4. Наявність великого асортименту продукції може сприяти більш швидкому й ефективному виходу на нові географічні ринки;

1.5. Конкуренція з боку товарів - заміників має менший ефект, коли фірма володіє великим асортиментом пропонованих товарів;

1.6. Наявність у компанії широкого асортименту пропонованої продукції ускладнює вхід на ринок конкурентів, і забезпечує більшу кількість конкурентних переваг;

1.7. Збільшення ціни на сировину спричинить підвищення собівартості;

Власні підрозділи з доставки сировини зроблять можливими:

2.1. Наявність власного автопарку може забезпечити доставку продукції на інші географічні ринки.

2.2. Наявність власного автопарку забезпечує утруднений вхід на ринок нових компаній.

Інтернет-сайт підприємства відкриває такі можливості:

3.1. Створення великої кількості сайтів, що містять рекламу даного напрямку компанії.

3.2. Розвитку даного напрямку може сприяти наявність у компанії Інтернет-сайту.

3.3. Оскільки Інтернет - ресурси доступні покупцям в будь-якій точці світу, при вході підприємства на інші географічні ринки, зацікавлені клієнти можуть звертатися на них для отримання необхідної інформації про продукцію і ціни.

3.4. Наявність Інтернет - ресурсів у компанії дає додаткові переваги перед конкурентами.

Великий досвід надає такі переваги:

4.1. Можливість здійснення реклами даного напрямку підприємства може спиратися також на наявність у неї досвідчених кадрів у цій сфері.

4.2. При створенні великих супермаркетів знадобиться досвідчений персонал.

4.3. Наявність досвіду у персоналу сприятиме реалізації можливості виходу на нові географічні ринки.

4.4. Наявність досвідченого персоналу дозволить підприємству ефективніше боротися з важкою економічною ситуацією в країні.

4.5. Наявність досвіду у підприємства дозволить йому перешкоджати появі нових конкурентів.

Слабкі сторони підприємства при правильному управлінні можуть принести вигоду, наприклад, дещо вищі ціни у поєднанні з перевагами досліджуваного підприємства дадуть змогу.

5.1. Реклама нових товарів підприємства створить у покупців більший інтерес до нього, і більше їх число буде купувати продукцію саме в магазинах молокозаводу, незважаючи на високі ціни.

5.2. За рахунок встановлення нового технологічного обладнання дозволить знизити ціну на продукти і тим самим повністю зарити цю слабку сторону.

5.3. Створення нових супермаркетів з приємними продавцями - консультантами беззаперечно плюс для підприємства, людям буде приємно відвідувати такі магазини і купувати товари навіть за високими цінами.

5.4. Проведення неординарною реклами дозволить покупцям познайомитися продукцію молокозаводу і тим самим купувати продукцію.

5.5. Дана слабка сторона підприємства може погіршити ситуацію при погіршенні економічної ситуації в країні.

5.6. Прихід нових конкурентів з більш низькими цінами може витіснити дане підприємство з цього сектора ринку.

Застаріле обладнання може призвести до:

6.1. При виході на нові географічні ринки наявність цієї слабкої сторони може призвести до того, що продукція виявиться неконкурентоспроможною.

6.2. Наявність такої слабкої сторони, як старе технологічне обладнання допоможе зайняти новим конкурентам з новим технологічним обладнанням велику частку ринку.

Через відсутність товарів-новинок, підприємство втрачає такі можливості:

7.1. Здійснення реклами новинок підприємства дозволить збільшити обізнаність потенційних покупців.

7.2. При створенні нових магазинів буде потрібно рекламна акція, що забезпечує інформування населення про появу нових торгових точок.

7.3. Проведення неординарною реклами дозволить покупцям познайомитися товар - новинку і придбати її зі знанням смаку.

Як бачимо, підприємство має достатню ресурсну та інформаційну базу для ведення активної стратегічної політики, яка дасть змогу надалі ефективно функціонувати і збільшувати прибутки, та зміцнить фінансове становище.

3.2. ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД».

Прогнозування фінансової стійкості є одним із найважливіших застосувань фінансового аналізу. Методологія передбачення стану підприємства, його платоспроможності та рентабельності складається із дослідження низки показників, порівняння їх значень звітного року із попередніми, та формування висновків. Всі прогнози робляться з дотриманням умови, що в майбутньому не виникне жодних кризових явищ, а діяльність буде проводитись із темпами, які спостерігалися протягом попереднього періоду.

В другому розділі даної роботи, ми провели аналіз більшості абсолютних та відносних показників, провели їх трендовий аналіз та зробили відповідні висновки. Тому, в даному розділі, вважаємо за краще провести дослідження фінансової стійкості за дещо іншими методами, щоб уникнути повторення матеріалу. Такими методами є: визначення запасу фінансової стійкості підприємства на основі маржинального прибутку та, через ринкові умови і кризові явища, дослідження можливості банкрутства підприємства за декількома моделями.

Почнемо наше прогнозування з визначення запасу фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод», за формулами 1.7 та 1.8.

Як відомо, маржинальний дохід являє собою різницю між виручкою від реалізації і змінними витратами або суму постійних витрат і прибутку. Знайдемо його станом на кінець та початок 2015 року відповідно:

$$МДп = 654310 - 506419 = 147891 \text{ тис. грн}$$

$$МДк = 867708 - 707475 = 160233 \text{ тис. грн.}$$

Знайдемо, яка частина маржинального доходу у виручці від реалізації продукції:

$$ПВМДп = \frac{147891}{654310} = 0,22$$

$$\text{ПВМДк} = \frac{160233}{867708} = 0,185$$

Тепер ми можемо визначити поріг рентабельності, який являє собою відношення суми постійних витрат (ПВ) до питомої ваги маржинального доходу у виручці (ПВМД):

$$\text{Прен}_п = \frac{127563}{0,22} = 579831 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Прен}_к = \frac{132026}{0,185} = 713654 \text{ тис. грн.}$$

Суть цього показника в тому, щоб визначити суму виручки, яка необхідна для покриття всіх постійних витрат підприємства. Рентабельність тут дорівнює нулю.

Маючи значення показника порогу рентабельності можна визначити запас фінансової стійкості:

$$\text{ЗФСп} = \frac{654310 - 579831}{654310} = 0,11$$

$$\text{ЗФСк} = \frac{867708 - 713654}{867708} = 0,18$$

Оскільки, чим вищий запас фінансової стійкості та якщо він збільшується в динаміці, можемо сказати, що фінансова стійкість ПрАТ «Тернопільський молокозавод» знаходиться на дещо низькому рівні, але проявляє тенденції до збільшення в близькому майбутньому. Про це можна зробити висновок із зростання запасу фінансової стійкості з 11% на кінець 2014 року до 18% того самого звітного періоду 2015 року. Таке значне зростання в такий короткий термін свідчить про покращення діяльності молокозаводу.

Незважаючи на більш як задовільні значення деяких показників фінансової стійкості ПрАТ «Тернопільський молокозавод», все ж у підприємства є проблеми із платоспроможністю. Незадовільні значення ліквідності підприємства та кризові явища, які впливають на діяльність всіх підприємств не тільки області, а й країни в цілому дозволяють нам вдатися до методики прогнозування банкрутства підприємства.

Таке дослідження проводиться не тільки для підприємств стан яких кризовий, а може бути проведене й для ефективно функціонуючих суб'єктів господарювання.

Діагностика банкрутства являє собою систему цільового фінансового аналізу, направленою на виявлення параметрів кризового розвитку підприємства, що генерують загрозу його банкрутства в наступних періодах.

Під банкрутством підприємства розуміють неможливість виконання ним своїх фінансових зобов'язань:

- перед фіскальною системою щодо податків, пені та штрафів, зобов'язання перед бюджетом і позабюджетними цільовими фондами, тобто тих зобов'язань, за якими необхідно розраховуватися в установленому законом порядку;

- перед фінансово-кредитною системою (банки, інші фінансові організації) – повернення кредитів, позик, сплата відсотків за користування ними;

- перед кредиторами за поставлену сировину, матеріали, товари або послуги згідно з укладеною угодою;

- внутрішніх зобов'язань перед акціонерами і власними працівниками щодо оплати праці, виплати дивідендів, виплат за трудовими угодами, виконання умов колективного договору тощо.

Одним з перших сигналів банкрутства є неплатоспроможність підприємства, коли підприємство поглинає кошти кредиторів (постачальників, банків, власних працівників, акціонерів), створює недоплати з податків та інших обов'язкових платежів. Ці факти знаходять відображення в незадовільній структурі балансу (такий стан майна і зобов'язань дебітора, коли за рахунок свого майна він нездатний покрити своєчасну реалізацію зобов'язань перед кредиторами у зв'язку з недостатнім рівнем ліквідності такого майна), тому слід контролювати рівень загальної вартості майна, що повинен як мінімум дорівнювати загальній сумі зобов'язань дебітора чи перевищувати її.

Деякі з перерахованих явищ спостерігаються на ПрАТ Тернопільський молокозавод».

Структура балансу підприємства визнається незадовільною, а підприємство неплатоспроможним, якщо задовольняється одна з таких умов:

1. Коефіцієнт покриття (ліквідності) на кінець звітної періоду є меншим за 1. Для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» цей показник становив у 2013 р. – 1,25, у 2014р. зазнав дещо значного зниження до 1,05, а 2015 р. зріс на 0,81 та перевищив рекомендоване значення на 0,36.

2. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами (або коефіцієнт автономії) є меншим за 0,1. Для досліджуваного підприємства цей показник протягом трьох років знаходився в межах 0,46.

Отже, як ми бачимо, ПрАТ «Тернопільський молокозавод» має задовільні показники платоспроможності та структури балансу.

Для більш детального дослідження структури балансу використовують такий показник, як коефіцієнт відновлення, який характеризує можливість підприємства покращити свою платоспроможність у майбутньому, або допомагає переконатися у неплатоспроможності.

Щоб краще дослідити і спрогнозувати фінансовий стан ПрАТ «Тернопільський молокозавод», розрахуємо коефіцієнт відновлення платоспроможності строком на шість місяців за такою формулою:

$$K_{відн} = \frac{K_{нк} + \frac{6}{T}(K_{нк} - K_{пн})}{K_{нр}}, \quad (3.1)$$

де $K_{нк}$, $K_{пн}$ — значення коефіцієнта покриття на кінець і початок звітної періоду; $K_{нр}$ — нормативне значення коефіцієнта покриття (2); 6 — період відновлення платоспроможності в місяцях; T — звітний період у місяцях.

$$K_{відн} = \frac{1,86 + \frac{6}{12}(1,86 - 1,05)}{2} = 1,02$$

Оскільки коефіцієнт відновлення більший за 1, то це свідчить про наявність у підприємства реальної можливості покращити свою платоспроможність протягом шести місяців і відкласти рішення щодо визнання структури балансу незадовільною.

Так як, можна побачити з матеріалу викладеного вище, досліджуване підприємство працює прибутково. В такому випадку можна використати методику, яка ґрунтується на моделі Бівера. Вона застосовується для своєчасного визначення формування негативних тенденцій у структурі балансу прибутково працюючого підприємства. та характеризує можливість генерувати кошти і показує їх відношення до загальної суми заборгованості. Якщо значення показника протягом тривалого часу не перевищує 0,2, то це свідчить про формування незадовільної структури балансу. Рекомендоване значення коефіцієнта Бівера за міжнародними стандартами – 0,17 – 0,4. [37]

$$\text{Коеф. Бівера} = \frac{\text{Чистий прибуток} + \text{Амортизація}}{\text{Загальні зобов'язання}} \quad (3.2)$$

Проведемо розрахунок коефіцієнта Бівера за даними тернопільського молокозаводу та занесемо значення у Табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Розрахунок коефіцієнта Бівера

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення (±)
Чистий прибуток, тис.грн.	14766	20328	28207	+7879
Амортизація, тис.грн.	16953	22247	30335	+8088
Поточні зобов'язання, тис.грн.	40445	52648	71593	+18945
Довгострокові зобов'язання, тис.грн.	49728	66881	69656	+2775
Коефіцієнт Бівера	0,35	0,36	0,42	0,3

Джерело: розраховано автором.

Як показують розрахунки, коефіцієнт Бівера у 2015 р. зріс на 0,6 пункти та перевищив нормативне значення, що свідчить про задовільне фінансове становище підприємства, також спостерігається тенденція до нарощення стабільності.

В останній час найбільш поширеним методом оцінки ймовірності банкрутства підприємств є запропонована американським економістом Е. Альтманом п'ятифакторна Z-модель. Алгоритм її розрахунку наступний:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1X_5 \quad (3.3)$$

де Z – інтегральний показник рівня загрози банкрутства; X_1 – співвідношення власного оборотного капіталу до загальної суми активів підприємства; X_2 – співвідношення нерозподіленого прибутку до загальної суми усіх активів; X_3 – рентабельність активів, обчислена за прибутком від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); X_4 – коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу, тобто відношення ринкової вартості акціонерного капіталу (вся ринкова вартість акцій підприємства) до короткострокових зобов'язань (для підприємств, що не емітують акції, цей коефіцієнт розраховується, виходячи з величини статутного фонду і додаткового капіталу з урахуванням ставки дисконтування вартості акцій аналогічних підприємств); X_5 – віддача всіх активів, тобто відношення виручки від реалізації до загальної суми активів [6].

Залежно від значення Z-моделі прогнозується можливість банкрутства.

Таблиця 3.2

Пояснення значень Z-моделі

Значення показника Z	Ймовірність банкрутства
до 1,8	дуже висока
1,81-2,7	Висока
2,71-2,99	Можлива
3 та вище	дуже низька

Джерело: складено автором на основі джерела № 6.

Для початку проведемо розрахунок всіх змінних у рівнянні, тоді розрахуємо значення показника Z. Для більшої зручності запишемо дані у формі таблиці (див. Табл. 3.3). Деякі із показників вже були розраховані в розділі 2, але для кращого розуміння, ми вважаємо за потрібне провести дані розрахунки ще раз, із вказанням розрахункових змінних.

Таблиця 3.3

Розрахунок Z-моделі

Показники в тис. грн.	Значення
X ₁	$\frac{124965 - 133330}{266214} = -0,03$
X ₂	$\frac{28207}{266214} = 0,11$
X ₃	$\frac{28207}{(216574 + 266214)/2} = 0,12$
X ₄	$\frac{375000000 * 0,0752}{71593} = 0,4$
X ₅	$\frac{867708}{266214} = 3,3$
Z	$1,2 * (-0,03) + 1,4 * 0,11 + 3,3 * 0,12 + 0,6 * 0,4 + 1 * 3,3 = 4,01$

Джерело: розраховано автором на основі звітності підприємства та формули 3.3.

Оскільки, значення показника Z, в одноіменній моделі для ПрАТ «Тернопільський молокозавод» становить 4,01 і враховуючи, що точність прогнозу протягом одного року становить 95 %, двох років — 83 %, сміливо можемо зробити висновок – фінансовий стабільність підприємства є задовільною, та протягом наступних 2-3 років їй нічого не загрожуватиме, за інших незмінних умов.

Отже, визначивши запас стійкості тернопільського молокозаводу, провівши дослідження можливості його банкрутства, та з результатами аналізу, проведеного в другому розділі цієї роботи, можемо сміло зробити висновок про задовільний фінансовий стан підприємства. Незважаючи на значення деяких показників нижче нормативів, спостерігається тенденція до виправлення цих негативних явищ та нарощення фінансової стійкості молокозаводу

3.3. НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРАТ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД».

Оскільки специфіка господарської діяльності ПрАТ «Тернопільський молокозавод» зумовлена незначною сумою незавершеного виробництва, то спочатку спробуємо подати шляхи покращення ефективності оборотних активів на передвиробничій та реалізаційній стадії.

Передвиробнича стадія представлена на підприємстві матеріально-технічним забезпеченням виробництва. Воно повинно забезпечити досягнення таких цілей:

- забезпечення підрозділів усіма необхідними ресурсами у необхідній кількості та належної якості;
- покращення використання ресурсів шляхом скорочення оборотності оборотних засобів, повного використання вторинних ресурсів та відходів;
- аналіз виробничих можливостей і якості продукції постачальників та заміна неконкурентоспроможних постачальників.

Дані заходи спричинили б покращення фінансового становища. Особливу увагу для покращення ефективності використання оборотних коштів заслуговує прискорення оборотності оборотних коштів.

Прискорення оборотності оборотних коштів зумовлює:

- збільшення обсягу продукції на кожну гривню поточних витрат підприємства;
- вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва.

Унаслідок прискорення оборотності грошових коштів зменшується потреба в них, відбувається процес вивільнення цих коштів з обороту. Боротьба за прискорення оборотності оборотних активів повинна проводитись одночасно на всіх стадіях їх кругообігу шляхом скорочення часу виробництва та часу обертання.

3-поміж заходів для підвищення ефективності використання оборотних коштів чільне місце належить оптимізації їх обсягів. Саме з оптимізацією зв'язані найбільші резерви скорочення запасів на підприємствах.

Прискорення оборотності оборотних коштів є першочерговою задачею підприємства і досягається різними шляхами. На стадії створення виробничих запасів такими шляхами для тернопільського молокозаводу можуть бути:

- раціональне використання матеріальних ресурсів, впровадження економічно обґрунтованих норм запасу;
- наближення постачальників сировини до споживачів;
- широке використання прямих тривалих зв'язків;
- комплексна механізація й автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

На стадії обігу оборотність можна прискорити шляхом:

- скорочення періоду підготовки продукції до відправлення споживачеві;
- удосконалювання системи розрахунків, зменшення терміну оформлення транспортних і платіжних документів;
- збільшення обсягу реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції з зекономлених матеріалів;
- ретельна і своєчасна добірка продукції, що відвантажується, по партіях, асортиментові, відвантаження в строгій відповідності з укладеними договорами.

Оборотність оборотних активів на ПрАТ «Тернопільський молокозавод» склала у 2015 році 7,8. Дана величина зменшилась порівняно з 2014 роком на 2,6 (у 2014 році коефіцієнт оборотності оборотних активів становив 9,4). Це може означати, що оборотні кошти використовуються неефективно. Якщо за рахунок вище перерахованих заходів зменшити тривалість обороту хоча б на 1%, то підприємство отримало б збільшення чистої виручки від реалізації продукції. Порахуємо це.

Як відомо, коефіцієнт оборотності обчислюється як відношення чистого доходу (виручки) від реалізації (ЧВР) до середньорічної вартості оборотних коштів (ОА).

$$K_o = \frac{ЧВР}{ОА} \quad (3.3)$$

Період обороту оборотних коштів (T_o) обчислюється як відношення кількості календарних днів до коефіцієнту оборотності оборотних активів:

$$T_o = \frac{365}{K_o} \quad (3.4)$$

Тепер обчислимо з вище написаних формул виручку від реалізації:

$$ЧВР = K_o \times OA \quad (3.5)$$

Тривалість обороту оборотних активів у 2015 році склала 91 оборот на рік (355/3,9). Якщо тривалість обороту зменшиться на 1%, то чистий дохід (виручка) від реалізації становитиме:

$$ЧВР = 7,8 \times (7,8 \times 0,01) \times 111202 = 8,58 \times 111202 = 954113$$

В 2015 році чистий дохід (виручка) від реалізації становила 867708 тис. грн. Отже, за рахунок зменшення тривалості обороту лише на 1%, виручка від реалізації збільшиться на 86405 тис. грн., або на 10%. Збільшення чистого доходу (виручки) від реалізації сприятиме збільшенню чистого прибутку, коефіцієнтів ділової активності та рентабельності. Вище перераховані заходи по зменшенню тривалості обороту сприятимуть не тільки збільшенню прибутку, але й покращать структуру оборотних коштів, збільшаться грошові кошти, що зможе покращити ліквідність підприємства.

Важливим моментом для покращення ефективності використання оборотних активів є нормування. Як дефіцит, так і надлишок товарно-матеріальних цінностей призводить до неефективної виробничої діяльності, порушення нормального робочого циклу підприємства, тобто призводить до зменшення ефективності їх використання, що впливає на показники оборотності, а це, в свою чергу, впливає на загальний показник оборотності оборотних активів.

Одним з чинників, який стримує нарощування виробництва на ПрАТ «Тернопільський молокозавод», є недостатня кількість якісної сировини і її нестача для повного завантаження потужностей підприємства. Основним напрямком покращення ситуації є збільшення поставок сировини на підприємство шляхом залучення додаткової кількості постачальників і можливість самостійно виробляти сировину. Це сприятиме збільшенню

виробничої потужності підприємства, збільшенню обсягів виробництва, а як наслідок – збільшення чистого прибутку. Збільшення завантаженостей обладнання призведе до покращення рентабельності як оборотних коштів, так і активів підприємства в загальному.

Важливим резервом для покращення фінансового стану підприємства є скорочення дебіторської заборгованості. Перевищення дебіторської заборгованості може призвести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

На ПрАТ «Тернопільський молокозавод» дебіторська заборгованість склала на кінець 2015 року 57067 тис. грн., або аж 43% від оборотних активів підприємства. Також негативним моментом є тенденція до її збільшення, так, у 2014 році її розмір був меншим на 19695 тис. грн.. Дебіторська заборгованість є досить високою і потрібно приймати заходи по її зменшенню. Найбільшу частку у дебіторській заборгованості (73%) складає заборгованість за товари, роботи та послуги. Велика заборгованість свідчить про ускладнення розрахункової дисципліни та про значне відволікання коштів з обороту. Це значно погіршує фінансовий стан молокозаводу.

Якщо є значна дебіторська заборгованість, то підприємству потрібно проводити консервативну політику, яка спрямована на мінімізацію кредитного ризику. Суть цієї політики полягає у суттєвому скороченню кола покупців продукції в кредит, використання жорстких процедур інкасації дебіторської заборгованості. Проте, на нашу думку консервативна політика не може бути прийнятною для ПрАТ «Тернопільський молокозавод», оскільки підприємство, провівши дану політику, наражається на небезпеку збільшення запасів готової продукції. Проте, тернопільському молокозаводу не слід проводити і політику, яка ґрунтується на максимізації додаткового прибутку за рахунок розширення обсягу реалізації продукції в кредит. Адже дана політика сприятиме значному збільшенню і так високої дебіторської заборгованості.

Найбільш прийнятним напрямком управління дебіторською заборгованістю підприємства може бути надання знижок при достроковій оплаті. Це сприятиме зменшенню доходу з реалізованої таким чином продукції. Проте це зменшить дебіторську заборгованість. Цей метод є досить

ефективним, особливо в даний час в умовах значних темпів інфляції. Підприємству вигідніше отримати зараз меншу величину прибутку і повертати грошові кошти в оборот, ніж чекати значні терміни на повернення заборгованості. Підприємство в даному випадку виграє на збільшенні оборотності.

Прискорити погашення дебіторської заборгованості можна також шляхом:

- ознайомлення з фінансовим станом покупця та набуття впевненості щодо його подальшої платоспроможності;
- своєчасне оформлення розрахункових документів;
- застосування вексельної форми сплати;
- удосконалення розрахунків.

Підприємство ще декілька років назад почало впроваджувати заходи по нарощуванні обсягів реалізації та зменшенню кількості запасів, проаналізуємо це.

Таблиця 3.4

Зміна чистої виручки від реалізації продукції та запасів готової продукції на складі ПрАТ «Тернопільський молокозавод», за 2013 – 2015 роки

Показники, тис. грн.	2013 рік	2014 рік	2015 рік	Відхилення 2015 року, відповідно до: (%)	
				2013 року	2014 року
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	575403	654310	867708	+292305	+213398
Запаси готової продукції	10527	37310	34128	+23601	-3182

Джерело: розраховано автором.

Як видно з таблиці, чистий дохід (виручка) від реалізації продукції у 2015 зріс з 2013 роком аж на 33,7%, з 2014 роком – на 24,6%. Запаси готової продукції за аналогічний термін навпаки збільшилися. Але, на кінець 2015 року вони зменшилися на 9,3% в порівнянні з 2014 роком. Частка запасів готової продукції складає тільки 25,7% від величини оборотних активів підприємства. Враховуючи вище написане, можна зробити висновок, що підприємство не має проблем з попитом на продукцію, а подальше покращення збутової діяльності

приведе до зменшення запасів готової продукції, що покращить фінансовий стан підприємства.

Ще одним позитивним, на наш погляд, моментом є те, що підприємство збільшує витрати на збут. Так витрати на збут зросли на 16,5% порівняно з 2014 роком. Як наслідок, зросла виручка від реалізації та зменшилися запаси готової продукції.

На нашу думку, важливу роль у зростанні виручки та зменшенні запасів готової продукції відіграло створення молокозаводом власних торгових точок, де продають тільки продукцію тернопільського молокозаводу.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» продає свою продукцію переважно у регіонах Західної України. Перспективним напрямком було б збільшувати обсяги продажів шляхом заключення контрактів в інші області України, в які не поставляється продукція. Також перспективним, на нашу думку, було б продавати молочну продукцію за кордон, особливо тепер, коли потрібно платити менше мито. Враховуючи те, що продукція є досить якісною і значно нижчою за ціною ніж аналогічна європейська, за рахунок такого заходу можна було б збільшувати обсяги продаж.

Конкуренція на молочному ринку є досить значною, тому підприємству слід шукати можливості привернути увагу споживача саме до своєї продукції. Одним з таких шляхів є рекламна діяльність. Реклама націлена на створення сприятливого іміджу підприємства і товарів, що дуже важливо для ПрАТ «Тернопільський молокозавод»; забезпечення доступності інформації про фірму або продукцію для споживачів, у тому числі географічно віддалених регіонів.

Важливою складовою при збуті є ціна на продукцію. Підприємство при встановленні ціни ґрунтується на собівартості продукції і до неї додається певний процент прибутку (переважно 10-15%). Ціни на продукцію ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є високими, особливо масла та йогуртів.

Встановлення високих цін має сталі переваги:

- підприємство може швидко отримати бажані прибутки;

- високий рівень цін формує підприємству добру репутацію, переконуючи, що товар високоякісний, добротний і відповідає встановленим цінам;
- в разі зменшення попиту легко знизити ціну і знову привернути увагу покупця.

Проте нинішня ситуація в Україні дає підставу стверджувати, що більшість громадян здатні придбати товар за низькими цінами. Тому підприємству для того щоб стати більш конкурентоспроможним слід якомога зменшувати ціни. Можливо підприємству варто дотримуватися політики «низьких цін». Підприємство виграє на основі високої якості. Якщо б при даній якості зменшити ціни, підприємство стало б найбільш конкурентоспроможним порівняно з підприємствами області.

Отже для покращення збуту продукції слід здійснити такі заходи:

- покращувати рекламну діяльність;
- якомога більше знизити ціну на продукцію;
- шукати нові ринки постачання сировини і збуту.

З вище написаного можна зробити висновок, що підприємство має можливості для більш ефективного використання своїх оборотних активів. Дані можливості слід реалізовувати. Адже вище перераховані заходи сприятимуть швидшому продажу продукції, зменшенню дебіторської заборгованості тощо. Все це сприятиме покращенню фінансового становища молокозаводу.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ III

Нашим завершальним завданням було дослідити шляхи покращення фінансової стійкості промислового підприємства в загальному та ПрАТ «Тернопільський молокозавод» в особливості, та запропонувати заходи щодо введення їх в дію.

Додатково визначивши запас стійкості тернопільського молокозаводу, провівши дослідження можливості його банкрутства, та з результатами аналізу, проведеного в другому розділі цієї роботи, можемо сміло зробити висновок про задовільний фінансовий стан підприємства. Незважаючи на значення деяких показників нижче нормативів, спостерігається тенденція до виправлення цих негативних явищ та нарощення фінансової стійкості молокозаводу.

Отже для покращення збуту продукції слід здійснити такі заходи:

- покращувати рекламну діяльність;
- якомога більше знизити ціну на продукцію;
- шукати нові ринки постачання сировини і збуту.

З вище написаного можна зробити висновок, що підприємство має можливості для більш ефективного використання своїх оборотних активів. Дані можливості слід реалізовувати. Адже вище перераховані заходи сприятимуть швидшому продажу продукції, зменшенню дебіторської заборгованості тощо. Все це сприятиме покращенню фінансового становища молокозаводу.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» має достатню ресурсну та інформаційну базу для ведення активної стратегічної політики, яка дасть змогу надалі ефективно функціонувати і збільшувати прибутки, та зміцнить фінансове становище.

ВИСНОВКИ

Фінансова стійкість підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. Фінансову стійкість підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного повернення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Головною метою аналізу фінансової стійкості є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності підприємства і пошук резервів зміцнення фінансового стану підприємства та його платоспроможності.

Аналіз фінансової стійкості проходить в декілька етапів. На першому етапі проводиться оцінка майнового стану підприємства, вивчаються тенденції зміни активів, власного капіталу та порівнюють їх зростанням виручки від реалізації. На другому етапі проводиться коефіцієнтний аналіз фінансового стану. На третьому етапі проводиться аналіз запасу фінансової міцності.

Основними показниками, які характеризують фінансове становище підприємства є показники ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності. Дані показники залежать в основному від структури капіталу, співвідношення основних та оборотних активів, величини дебіторської та кредиторської заборгованостей, темпів приросту виручки від реалізації та чистого прибутку підприємства.

Важливим показником при оцінці фінансового стану є наявність власних оборотних коштів. Чим більший даний показник, тим фінансово стійкішим є підприємство.

Існують різні методики оцінки фінансового стану підприємства, різні автори пропонують розраховувати показники різними методами, які інколи суперечать один одному. З цього випливає, що діагностування фінансового стану підприємства слід удосконалювати, слід впровадити єдиний механізм оцінки фінансового стану.

Отже, діагностика фінансового стану призначена для ефективного використання фінансових ресурсів та стабільної роботи підприємства. Аналіз фінансового стану покликаний знайти резерви зростання підприємства і збільшити його конкурентоспроможність.

Практичним результатом дипломної роботи був аналіз фінансового стану ПрАТ «Тернопільський молокозавод». Зокрема, проведений аналіз господарського стану підприємства показав наступне:

- завдяки збільшенню чистого доходу (виручки) від реалізації продукції на 32,6%, відбулося зростання чистого прибутку порівняно з попереднім періодом з 20328 тис. грн. до 28207 тис. грн., тобто на 38,8%%

- загальна рентабельність підприємства, тобто співвідношення прибутку до оподаткування і вартості оборотних активів підприємства, склала лише 38,51% на кінець 2015 року;

- збільшився обсяг реалізації продукції майже по всьому асортименту (як в натуральному, так і грошовому вираженні). Так, виробництво масла тваринного у 2015 році склало 103,% порівняно з 2014 роком, молока – 115,6%;

- на підприємстві є дещо низький запас фінансової стійкості –18%, тобто, якщо виручка від реалізації зменшиться більше як на 18%, то підприємство отримає збитки. Але якщо врахувати що підприємство оперує значними грошовими сумами, то для отримання збитків необхідне зменшення чистої виручки від реалізації продукції на суму більше 156187 тис. грн., що за наявних тенденцій малоймовірно;

- основні показники ефективності використання основних засобів суттєво не змінилися, окрім збільшення фондівіддачі на 28,8%, що відбулося за рахунок росту виручки від реалізації продукції

- покращилася структура оборотного капіталу. Значним позитивним моментом є зменшення запасів готової продукції на 68,2%, що може свідчити про збільшення попиту на продукцію. В оборотних коштах питома вага дебіторської заборгованості складає 21,4%.

Аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства показав, що позитивним моментом для молокозаводу є збільшення власних оборотних коштів порівняно з 2014р. з -30009 тис. грн. до -8365 тис. грн. або на 27,9%.

Що ж стосується коефіцієнтів фінансової стійкості, то слід зазначити, що вони є на досить високому рівні в порівнянні із середньогалузевими. В 2015 році відбулося незначне підвищення коефіцієнта автономії з 0,45 до 0,47. Коефіцієнт фінансової стабільності у 2015 році зазнав зниження із 1,23 в 2014 році до 1,13, але він досить вище нормативного значення.

ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є на хорошому рівні по показниках рентабельності. Так рентабельність активів складає 12%, рентабельність власного капіталу – 23%, рентабельність продукції – 19%.

Хоча деякі показники фінансового стану підприємства є дещо нижчими за нормативні, проте фінансовий стан ПрАТ «Тернопільський молокозавод» є стійким. Але підприємству все рівно слід покращувати своє фінансове становище. Основними проблемними ділянками, які негативно впливають як на фінансовий стан, так і взагалі на діяльність підприємства є наступні:

- висока залежність від позикового капіталу;
- з попереднього впливає платоспроможність підприємства, нижче нормативних значень;
- значна дебіторська заборгованість тощо.

Отже, для удосконалення фінансового стану аналізованого підприємства можемо запропонувати наступні напрямками:

- покращити ефективність використання оборотних коштів шляхом пришвидшення їх оборотності, оптимізувати оборотні активи, підвищити ефективність їх нормування;
- зменшити дебіторську заборгованість шляхом надання знижок при достроковій оплаті;
- розширювати збутову діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми економіки та управління на сучасному етапі: Збірник тез доповідей Міжнародної студентської науково-практичної WEB-конференції (Тернопіль 11-12 жовтня) - Тернопіль: ТНЕУ, 2016 – 178-180 с.
2. Базилінська, О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчально-методичний посібник [Текст] / О. Я. Базилінська – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
3. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України., 2005. - № 3. - 117–128 с.
4. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств // Фінанси Укарїни, 2015. - №3 –117-126 с.
5. Білик М.Д. Управління фінансами державних підприємств.– К.: Знання, 2010. – 312 с.
6. Білик, М. Д. Фінансовий аналіз [Текст] : навч. посібн.– К. : Изд-во КНЕУ, 2005. – 588 с.
7. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2010. - Т. 1. - 590 с.
8. Бланк И.А. Словарь- справочник финансового мене- джера. Киев, 2001. - 481 с.
9. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент [Текст] : учебное пособие, К. : Ника-Центр, 2003. – 528 с.
10. Богданівська, Л.А., Аналіз господарської діяльності в промисловості/ Л.А. Богданівська, Г.Г. Виноградів. — М.: Економіка. — 2001. — 286 с.
11. Борисова В.А. Методологічні основи аналізу фінансового стану підприємств агропромислового виробництва // Фінанси України., 2010. – №10. – 63-68 с.
12. Вакуленко Є.В., Вплив банківських кредитів на фінансовий стан підприємств // Є.В. Вакуленко, О.А. Островська, Фінанси України., 2010. – №9. – 40-42 с.

13. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством // Фінанси України, 2008 - №1. - 504 с.
14. Галенко О.М. Аналіз фінансової звітності підприємства / О.М. Галенко, О.В. Липчанська // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб.наук.пр. – Випуск 182.- Том 1. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2015. - 155 -159 с.
15. Грачова Р. Як визначити реальний фінансовий стан свого підприємства // Дебет-Кредит. – 2011. – №34. – 10 – 15 с.
16. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства //Актуальні проблеми економіки, 2015. - №2. – 51-56 с.
17. Дем'яненко І.В. Фінансова стійкість підприємств та її бюджетно-податкове регулювання // Фінанси України., 2013. – №5. - 127 – 129 с.
18. Дмитренко А.І. Еволюція моделей прогнозування ймовірності банкрутства фірми // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції " Теорія і практика перебудови економіки ": Черкаси, 23 – 25 жовтня 2010 р./ Відповід. ред. В.І.Хомяков. – Черкаси: ЧДТУ,2013. –164-166 с.
19. Донченко, Т. В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [Текст] / Т. В. Донченко// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 1. -С. 23-27.
20. Економічний аналіз: Навч. Посібник / [М.А.Болюх, В.З.Бурчевський, М.І.Горбаток та ін.] / За ред. акад. НАНУ, проф.М.Г.Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2015. – 556 с.
21. Ефимова О.В. Анализ финансовой отчетности, 4-е изд., испр. и доп. — М.: Омега-Л, 2009. — 451 с.
22. Жила В. Диагностика платежеспособности как основы финансовой конкурентоспособности предприятия // Бизнес. - №36., 2010. – 38 с.
23. Журавльова Ю.Ю. Сутність платоспроможності підприємства // Фінанси України. -2014 №1. - 116-120 с.

24. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14.05.2002 р. № 2343-ХІІ (в редакції Закону № 784-ХІУ від 30.06.2010 р.). – <http://www.rada.gov.ua/cqi-bin/laws/main>.
25. Іваненко В.М. Курс економічного аналізу / навчально – методичний посібник. К. – КНЕУ, 2014. – 96 с.
26. Іващенко В.І, Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності. – К.: ЗАТ " Нічлава ", 2010. – 204 с.
27. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2014. – 101с.
28. Ізмайлова, К. В. Фінансовий аналіз [Текст] : навчальний посібник / К. В. Ізмайлова. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2006. – 75 с.
29. Калина А.В. Сучасний економічний аналіз та прогнозування / навчально-методичний посібник. – К.: МАУП – 2013. – 96 с.
30. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В. В. Ковалев, О.Н. Волкова: Учебник. — М.: ТК Велби, Изд- во Проспект, 2006. — 424 с.
31. Козак В.Г. Аналіз фінансового стану акціонерного товариства / В.Г. Козак, Г.Я. Козак : Монографія. – К.: Аграрна наука, 2010.-172 с.
32. Коробник А.М. Деякі аспекти управління дебіторською заборгованістю // Фінанси України. - №9. – 2013. – 11-16 с.
33. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства: Підручник – К.: Либідь, 2011. – 568 с.
34. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. — 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2002.- 294 с.
35. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. – К.: Знання, 2010. – 378 с.
36. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку // Фінанси України, 2005, № 3.-138–146 с.
37. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. – К.: КНЕУ, 2013. – 388 с.

38. Лахтіонова, Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання [Текст] : навчальний посібник / Л. А. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2006. – 388 с
39. Макаруч І. Основні показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємств та методика їх визначення //Формування ринкових відносин в Україні. - 2011. - №7. - 36-41 с.
40. Мамонтова Н.А. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств// Фінанси України. - 2014. - № 8.- 103-106 с.
41. Мамонтова, Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості): Автореф. Екон. наук / Мамонтова Н.А. ; Ін-т економік., прогнозув. НАН України. – К., 2006. – 16 с.
42. Мендрул О.Г. Індикатори фінансового стану вітчизняних промислових підприємств // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2010. - № 11. – 75-80 с.
43. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій: Затв. Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.97 N 81. - <http://www.rada.gov.ua/cqi-bin/laws/main.cqi>
44. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій, Лист N 759/10/20-2117 від 27.01.98 Державної податкової адміністрації України Головам державних податкових адміністрацій в Автономній Республіці Крим, областях, мм.Києві і Севастополі Щодо Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій - <http://www.rada.gov.ua/cqi-bin/laws/main.cqi>
45. Мороз В.І. Удосконалення коефіцієнта заборгованості // Фінанси України. - №5. – 2011. – 20-25 с.
46. Негашев, Е. В. Методика фінансового анализа деятельности коммерческих организаций [Текст] / Е. В. Негашев, А. Д. Шеремет. – М. : Финансы и статистика, 2009. — 134 с.

47. Нусінова О.В. Оцінка фінансової адекватності діяльності промислових підприємств// Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Теорія і практика перебудови економіки": Черкаси, 23-25 жовтня 2010 р.- Черкаси: ЧДТУ.-2013.-.166-168 с.
48. О.Терещенко. Дискримінантний аналіз в оцінці кредитоспроможності підприємства// Вісник Національного банку України.-2015.- № 6 (88). - 24-27 с.
49. Островська О.А. Методологія оцінки фінансового стану на основі аналізу фінансових звітів в умовах стандартизації бухгалтерського обліку // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб.наук.пр.- Випуск 67.- Дніпропетровськ: ДНУ, 2013. - 56-61 с.
50. Островська О.А. Оцінка фінансового стану підприємств в умовах стандартизації фінансової звітності // Бухгалтерський облік і аудит. - 2015.- №2. -28–35 с.
51. Островська О.А. Удосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємств промисловості будівельних матеріалів // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб.наук.пр.- Випуск 182. - Том 1. - Дніпропетровськ: ДНУ, 2015. - 159-170 с.
52. Островська О.А. Фінансовий стан підприємства та його оцінка// Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Теорія і практика перебудови економіки": Черкаси, 25-27 листопада 2014 р./ Відповід.Ред. В.І.Хомяков.- Черкаси: ЧДТУ.- 2014. - 276-278 с.
53. Офіційний сайт ПрАТ «Тернопільський молокозавод» : <http://molokija.com/>
54. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: Науково-методичне видання/ За ред. д.е.н., проф.А.В.Чупіс.– Суми: Довкілля, 2013. – 404 с.
55. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємств // Фінанси України. – 2013. – № 11 . –54–61 с.

56. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: Навч.-метод. посібник для самоствивч. дисц. / О.В. Павловська, Н.М. При-туляк, Н.Ю. Невмержицька. — К.: КНЕУ, 2002. — 388 с.
57. Павловська О.В., Фінансовий аналіз / Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька, О.В. Павловська - Навч.-метод. посібник для самоствивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2014. — 388 с.
58. Партин, Г. О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи [Текст] — Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. — 2010. — №10 — 276-279 с.
59. Плісковський Р.В. Оцінка ліквідності підприємства з точки зору досягнення тактичних цілей в керуванні оборотним капіталом // Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції "Теорія і практика перебудови економіки": Черкаси, 23–25 жовтня 2010 р./ Відповід. ред. В.І.Хомяков. — Черкаси: ЧДТУ.- 2013. — 192-193 с.
60. Податковий кодекс України : від 02.12.2011 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
61. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств / підручник. — К.: КНЕУ — 2011. — 574 с.
62. Подольська, В. О. Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства / В. О. Подольська, О. О. Оржинська // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації : зб. Наук. Праць. — 2009. — № 4(35). - 136-142 с.
63. Пономарьов І. Ф. Удосконалення механізму управління політикою платоспроможності підприємства / І. Ф. Пономарьов, О. І. Полякова, О. А. Легченко // Економіка промисловості. — 2011. - № 1 (36). —119–132 с.
64. Проскура О.Ю. Особливості кризового стану сучасних підприємств і методів його оцінки // Фінанси України. - №10. — 2014. —36 с.
65. Раєвиева О.В. Формування поведінки платоспроможного підприємства // Фінанси України. — №4. — 2010. — 24-28 с.

66. Родионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции/ В.М. Родионова, М.А. Федотова. — М.: Перспектива, 2009. —98 с.
67. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст]: навч. посіб. — 2-ге видан., випр. і доп. / Г. В. Савицька. — К., Знання, 2005. — 662 с..
68. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст] : навчальний посібник / Г. В. Савицька. — 3-тє вид. виправл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 243 с.
69. Самсонова, Н. Ф. Финансовый менеджмент [Текст] : навчальний посібник / Н. Ф. Самсонова. — М. : Финансы ДОНТИ, 2001. — 495 с.
70. Смоленюк П.С. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. - Хмельницький, НВП "Еврика" ТОВ, 2014. — 244 с.
71. Стоянова, Е. С. Финансовый менеджмент: теория и практика [Текст] : Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №2/2012 156 учебное пособие М. : Перспектива. — 2006. — 656 с..
72. Т.В.Головка. Методика аналізу фінансового стану підприємства. Л.Г.Ловинская. Методика фінансового учета (зарубежный опыт). — К.: Євроіндекс ЛТД, 2015. — 22 с. (Серія "Аудит-Інформ", випуск 1).
73. Таруцяк А.О. Фінансовий аналіз та управлінські рішення. К.: видавництво Європейського університету. — 2011. — 365 с.
74. Терещенко А. Методи оцінки платоспроможності підприємства // Фінанси України. — 2013. - №7. — с.10–15.
75. Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник — К. : КНЕУ, 2003. — 544с
76. Філімоненков, О. С. Фінанси підприємств: навчальний посібник. — К. : МАУП, 2008. — 328 с.
77. Фінанси підприємств / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та інш. ; за заг. ред. А. М. Поддєрьогіна. — 7-ме вид. —К. : КНЕУ, 2014. — 552 с.
78. Фінанси підприємств: Навч.-метод. посібник для самоств.вивч.дисц. / Л.Д.Буряк, Є.В.Вакуленко, А.П.Куліш та ін. — К.: КНЕУ, 2015. — 165 с.

79. Цал-Цалко, Ю. С. Фінансовий аналіз: навч. Посібн. / Ю. С. Цал-Цалко, Ю. Ю. Мороз, О. Г. Денисюк. – Житомир, 2009. – 504 с.
80. Шелудько, В. М. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 474 с.
81. Яріш, О. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / О. В. Яріш, В. О. Подольська. – К. : ЦНЛ, 2007.